

Koskelainen Karoliina

Niekka Matleena

AISTIESTEETTÖMÄT LASTENSUOJELUN ASUMISYKSIKÖT
TOUKOLA JA JUKOLA

Sosiaalialan koulutusohjelma

2018

AISTIESTEETTÖMÄT LASTENSUOJELUN ASUMISYKSIKÖT TOUKOLA JA JUKOLA

Koskelainen, Karoliina
Niekka, Matleena
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Marraskuu 2018
Sivumäärä: 60
Liitteitä: 1

Asiasanat: lastensuojelu, aistit, esteettömyys, yliherkkyys

Tämän opinnäytetyön aiheena on tutkia ja kehittää aistiesteettäviä asumisratkaisuja. Opinnäytetyö toteutettiin projektityönä kahteen lastensuojelun asumisyksikköön osana Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyys ja saavutettavuus tutkimusryhmän aistiesteettömyyttä tutkivaa toimintaa. Työntilaaajana toimi Lehmuskolo Oy. Työn tavoitteena oli tuottaa kirjallinen kooste projektin kohteena oleviin asumisyksiköihin kohdistuvista muutostöistä, joiden tarkoituksena oli edistää asumisyksiköissä asuvien lasten ja nuorten jokapäiväistä hyvinvointia aistiesteettömillä ratkaisulla.

Opinnäytetyön tiedon tuotannossa hyödynnettiin kirjallista lähteaineistoa projektityön tekemisen vaiheista, esteettömyydestä sekä lastensuojelusta. Opinnäytetyön menetelminä käytettiin aihetta tukevan kirjallisen aineiston ohella teemahaastattelua. Ryhmässä pidetyt tapaamiset toteutettiin kaksi kertaa, ja niihin osallistui esteettömyys ja saavutettavuus tutkimusryhmän asiantuntija, aistiesteettömyyteen perehtynyt sisustussuunnittelija, sekä asumisyksikön johtaja. Toisen ryhmätapaamisen yhteydessä järjestettiin teemahaastattelu, jossa kerättiin tietoa kohteena olevan yksikön muutostöistä sekä muutostöiden taustalla olevista tarpeista ja tavoitteista.

Opinnäytetyön tuloksena syntyi kirjallinen tuotos, jossa kuvataan kahteen lastensuojelun asumisyksikköön tehdyt suunnitelmat ja muutostyöt aistiesteettömyyteen liittyen. Muutostöiden suunnittelun ja toteutuksen kuvauksessa hyödynnettiin aistiesteettömyyteen kehitettyä kartoituslomaketta. Lomakkeen pohjalta muutostyöt raportoitiin eri aistien: näkö, kuulo, tunto, haju mukaisesti. Tuotosta varten toisen asumisyksikönmuutostöistä otettiin ennen ja jälkeen -kuvat. Kuvien ottamisessa huomioitiin sama kuvakulma. Näköaistia koskevia muutostöitä olivat esimerkiksi valaisimien vaihto ja niiden kohdentaminen epäsuorasti, jolloin valon lähde ei valaisimissa näy. Kuuloaistia koskevia muutostöitä olivat esimerkiksi seinille tuodut ryijyt ja taulut sekä matot. Tuntoaistia koskevia muutostöitä olivat muun muassa sohvien materiaali, pehmeät koristetyynyt sekä viltit. Hajuaistia koskevia muutostöitä olivat huonekasvien tuonti yhteisiin tiloihin sisäilman raikastamisen ja kodikkuuden lisäämiseksi.

Tämän opinnäytetyön tärkein tulos on aistiesteettäviä muutostöitä koskeva kirjallinen tuotos, jonka tavoitteena on toimia tulevaisuudessa aistiesteettömien muutostöiden suunnittelun apuna sekä mahdollisten jatkomuutostöiden tukena.

Aistiesteettömyys on asiana uusi ja siksi aihealuetta tuleeikin vielä tutkia lisää.
Työmme on ensimmäisten materiaalien joukossa, joka julkaistaan kirjallisena.

SENSE FREE LIVING UNITS TOUKOLA AND JUKOLA

Koskelainen, Karoliina

Niekka, Matleena

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Bachelor of social services

November 2018

Number of pages: 60

Appendices: 1

Keywords: Child Protective Services, senses, accessibility, oversensitivity

The aim of this thesis is to develop and report sense friendly living arrangements. The thesis was carried out as a project for two Child Protective Service's living units as a part of the Sense Friendly Environment Study carried out by the Accessibility Research Group of the Satakunta University of Applied Sciences. The project client was Lehmuskolo Oy organization. The aim of the thesis was to produce a written guidance summary of suggested modifications for the studied living units and hence by implementing sense friendly environment solutions in order to improve the everyday well-being of children and youth living in the units.

Written source materials about project planning and execution, sense friendly environment and Child Protective Services were utilized in producing the thesis information. Along with topic related written material group meetings and group interview were used as thesis methods. Theme related group interview were carried out once. An Accessibility Research Group expert, an interior designer familiarized with sense friendly environment as well as the director of the living unit participated in the group interviews. The information about the modifications of the living unit and the needs and the goals behind the modifications were gathered through the meetings and interview.

Thesis work resulted in a written guidance summary in which sense friendly environment related plans and modifications for the units are described. A form which was developed to survey sense friendly environment was used in describing the modification planning and execution. Based on the form the modifications were reported according to different senses: the sense of sight, hearing, touch and smell. Thesis work included before and after modifications pictures taken at one of the living units. Modifications concerning the sense of sight included for example changing the light fixtures and aiming them indirectly in order to hide the source of light in the light fixtures. Modifications concerning the sense of hearing were example rya rugs and pictures hung on the walls as well as area rugs placed on the floors. Modifications concerning the sense of touch included among other things sofa materials, soft throw pillows and blankets. Modifications concerning the sense of smell were plants which were brought to common areas in order to freshen up the air inside and to increase coziness.

The most important result of this thesis is the written guidance summary concerning the sense friendly environment modifications and the aim is for it to provide assistance and act as a guide for planning and implementing sense friendly modifications in living environment. The sense friendly environment is a new concept and hence it must be studied further. Our thesis is amongst the first ones to be published from this area.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI	9
2.1 Tavoitteet.....	9
2.2 Menetelmät	10
2.3 Työntilaaja ja yhteistyökumppanit	11
2.4 Aikataulu ja eteneminen	12
3 OPINNÄYTETYÖ OSANA PROJEKTIA	13
3.1 Teoriaa projektityöstä.....	13
3.2 Projektityön rakenne ja sisältö	15
4 AISTIT JA STRESSI	17
4.1 Aistiyliherkkyys	17
4.2 Stressiherkkyys.....	18
4.3 Erityisherkkyys.....	19
5 ESTEETTÖMYYS JA AISTIT	21
5.1 Esteettömyys käsitteenä	21
5.2 Stress free area-konsepti.....	22
5.3 Aistiesteettömyys	23
6 LASTENSUOJELU	27
6.1 Lapsen etu ja oikeus	27
6.2 Lastensuojelun muodot.....	27
6.2.1 Avohuolto	28
6.2.2 Huostaanotto ja sijaishuolto	29
6.2.3 Jälkihuolto.....	32
7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	33
7.1 Ryhmätapaamiset Toukolan tilojen aistiesteettömyyttä koskien	33
7.2 Lasten- ja nuorten koti Toukolan aistiesteettömät muutostyöt	34
7.3 Ryhmätapaamiset Jukolan tilojen aistiesteettömyyttä koskien	47
7.4 Lasten- ja nuorten koti Jukolan aistiesteettömät muutostyöt	47
8 POHDINTA	58
LÄHTEET	64
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Esteettömyydessä on kyse ihmisten erilaisuuden huomioimisesta. Esteettömyys merkitsee asioiden saavutettavuutta, välineiden käytettävyyttä ja tiedon ymmärrystä ja sen tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta. Esteettömyys ei pelkästään ole liikkumisen esteettömyyttä, vaan siinä tulee huomioida myös muut aistit ja erilaiset kommunikointitavat. Kaikilla pitäisi olla yhdenvertainen ja tasavertainen oikeus yhteiskunnassa niin esteettömään liikkumiseen kuin aistiesteettömään elämiseen ja asumiseen. (Invalidiliiton www-sivut 2018.)

Aistiesteettömyys, on esteettömyyden alueena hyvin uusi. Aistiesteettömyydellä tavoitellaan elinympäristöä, joka ei kuormita ja stressaa aistejamme. Aistiesteettömyydellä on erityisesti suuri merkitys henkilöille, jotka kärsivät jonkin aistin yliherkästä toiminnasta, mutta myös henkilöt, jotka eivät kärsi aistiyliherkkyyksistä hyötyvät miellyttävästä valaistuksesta, selkeistä tiloista ja hyvästä akustiikasta. Aiheena aistiesteettömyys luo ajatuksen tasolla ja tutkimuksellisesti haasteita, koska ihmiset, jotka eivät itse kärsi aistien kuormittumisesta eivät pysty käsittämään minkälaisia esteitä se luo elämään. Tällöin he eivät välttämättä huomaa aistiesteettömyyden kannalta tehtyjä muutostöitä, koska ne muutostyöt ovat erilaisia kuin esimerkiksi pelkän fyysisen esteettömyyden kannalta tehdyt muutokset.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on edistää lastensuojeluyksiköissä asuvien lasten ja nuorten yhdenvertaisuutta ja oikeuksia aistiesteettömään asumiseen. On erittäin tärkeää, että koti on sellainen paikka, joka ei kuormita ja mikä olisi stressitön paikka elää ja asua. Nämä ovat lasten ja nuorten koteja, jolloin niiden pitäisi ehdottomasti olla sellaisia paikkoja, jossa olisi hyvä ja turvallinen olla. Kotiympäristön ohella, tämän työn tavoitteena on, että aistiesteettömyys huomioitaisiin myös julkisissa tiloissa. Ihmisillä, joilla on valoherkkyys tai hajuerkkyys kärsivät siitä esimerkiksi julkisissa tiloissa, kuten kaupoissa ja oppilaitoksissa, joissa loisteputkivalaistus häikäisee ja muiden ihmisten hajuvesien käyttö saa voimaan pahoin. Tiedämme siis monen ihmisen kärsivät näistä oireista sekä monista muista yliherkkyyksistä ja siksi asiaan on tärkeää kiinnittää huomiota ja lisätä tietoisuutta aistiesteettömyydestä.

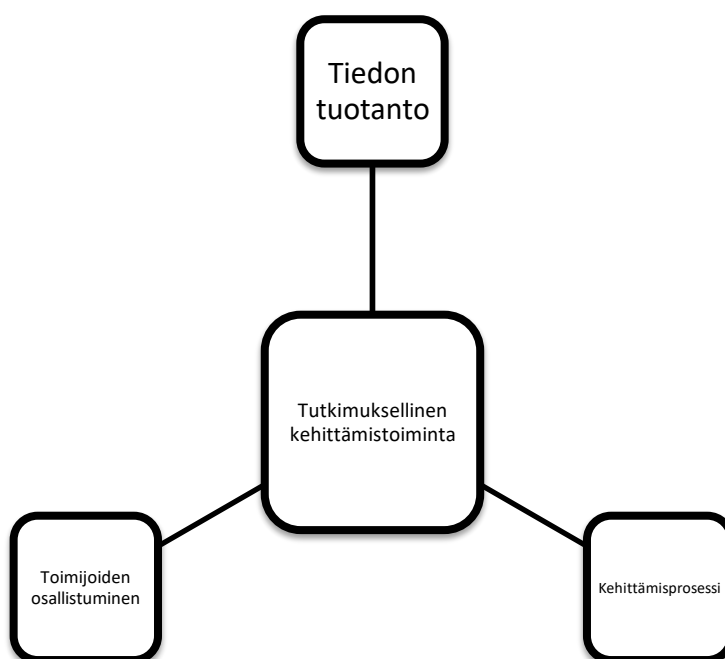
Siihen emme voi vaikuttaa suoranaisesti kuinka paljon ihmiset käyttävät hajuvettä, kun lähtevät kauppaan, mutta siihen voisi vaikuttaa millaiset valot esimerkiksi kouluissa voisi olla.

Satakunnan ammattikorkeakoulun (SAMK) Esteettömyys ja saavutettavuus tutkimusryhmä on lähtenyt tutkimaan ja kehittämään aistiesteettömyyttä eri projektien kautta, joissa tavoitteena on edistää kaikkien ihmisten yhtäläisiä oikeuksia esteettömyyden liikkumiseen ja aistiesteettömyyteen. Tämä opinnäytetyö on osa SAMK:n Esteettömyys ja saavutettavuus -tutkimusryhmän toimintaa. Opinnäytetyön ensisijaisena tarkoituksena on antaa konkreettisia sisustukseen liittyviä ehdotuksia ja ideoita väreistä, materiaaleista ja huonekalujen sijoittelusta sekä toimia oppaana Lehmuskolo Oy:n henkilökunnalle, mutta opinnäytetyö voi toimia tulevaisuudessa tiedon saamisen lähteenä myös muille. Opinnäytetyö pyritään kirjoittamaan niin, että se antaisi mahdollisimman konkreettisia esimerkkejä asumiseen liittyvistä aistiesteettömistä asumisratkaisuksista ja sitä kautta hyödyntäisi aistiesteettömien muutostöiden kanssa työskenteleviä. Tällä hetkellä kirjallisen materiaalin saatavuus on aiheesta melko vähäistä, koska aistiesteettömyyttä on tutkittu vasta vähän, siksi opinnäytetyömme pohjautuu asiantuntijoiden aikaisempiin haastattelumateriaaleihin sekä suulliseen informaatioon, jonka keräsimme heiltä ryhmähaastattelun muodossa. Toisaalta uusi ja vielä työn alla oleva aistiesteettömyys kiinnosti meitä ja innosti tekemään opinnäytetyömme aiheen tiimoilta.

2 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

2.1 Tavoitteet

Opinnäytetyömme on tutkimuksellinen projektityö. Opinnäytetyömme ydintehtävänä on raportoida lastensuojelun puolelle tehtäviä aistiesteettäviä muutostöitä. Muutostyöt koskevat kahta eri lasten- ja nuortenkotia. Opinnäytetyömme tarkoituksena on toimia tulevaisuudessa Lehmuskolo Oy:lle apuna asumisyksiköiden aistiesteettömien muutostöiden suunnittelussa sekä oppaana tulevaisuuteen mahdollisten jatkomuutostöiden kohdalla.

Kuvio 1. Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan näkökulmat (Rantanen, Toikko 2009, 10).

Tämä opinnäytetyö painottaa tutkimuksellista kehittämistoimintaa, jonka tarkoituksena on tehdä kirjallinen tuotos aistiesteettömistä asumisratkaisuista Lehmuskolo Oy:n lasten- ja nuortenkoteihin Toukolaan ja Jukolaan. Kehittämisprosessi on itsessään tämän opinnäytetyön kirjallinen tulos. Työntilaaajana ja yhteistyökumppaneina toimivat Lehmuskolo Oy, aistiesteettömyyteen perehtynyt sisustussuunnittelija sekä esteettömyys ja saavutettavuus tutkimusryhmän asiantuntija.

Nämä toimijat ovat olleet osallisena tässä tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa. Tiedontuotanto pohjautuu jo valmiina olevaan teorian tietoon. Teorian tieto on kerätty kirjallisesta materiaalista sekä opinnäytetyön myötä kerätystä haastattelumateriaalista.

2.2 Menetelmät

Tässä opinnäytetyössä tullaan käyttämään opinnäytetyössämme aihetta tukevaa kirjallista aineistoa, konseptisuunnittelijan artikkeleita ja tutkimustöitä, sekä ryhmähaastattelu-menetelmää. Teemme ryhmähaastattelun kaksi kertaa molempien lasten- ja nuortenkotien muutostöihin liittyen. Haastattelemme Esteettömyys ja saavutettavuus tutkimusryhmän asiantuntijaa, sisustussuunnittelijaa, Toukolan lasten- ja nuortenyksikön johtajaa ja Jukolan erityisyksikön johtajaa. Tutkimusmenetelmänä käytetään teemahaastattelua, jolla kerätään tietoa kohteena olevien yksiköiden muutostöistä ja niiden taustalla olevista tavoitteista. Teemahaastattelu on lomakehaastattelun ja avoimenhaastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa teema on ennalta suunniteltu ja tiedossa, mutta haastattelun ei tarvitse edetä tarkasti yksityiskohtaisesti tai valmiiksi muotoiltujen kysymysten pohjalta. (KvaliMOTV [www-sivut](http://www.sivut), 2018.)

Teemahaastattelu on hyvin strukturoitu haastattelu. Haastattelussa edetään joustavasti ilman tarkkaan määrättyä etenemisreittiä. Teemahaastatteluun valmistellaan aihepiiri ja teema etukäteen, jotka ovat kaikille samat. (KvaliMOTV [www-sivut](http://www.sivut), 2018.)

Teemahaastattelu sopii käytettäväksi juuri tämän tapaisessa opinnäytetyössä, koska haastateltavana on kolme projektin vetäjää ja haastattelun suunta riippuu heidän antamistaan vastauksista. Haastattelussa edetään keskustelun tapaisella tyylillä. Haastattelut nauhoitetaan sekä teemme kirjalliset muistiinpanot, jotka myöhemmin puramme osaksi opinnäytetyötä. Teemahaastattelun runkona käytetään Satakunnan ammattikorkeakoulun Esteettömyys ja saavutettavuus tutkimusryhmän ja Autismiliiton yhdessä laatimaa aistikartoituslomaketta. (Esteettömyys 2014.)

Työn tuotoksena teemme kuvamateriaalikoosteen kehittämistyön myötä tehdyistä aistiesteettömistä asumisratkaisuista. Kuvamateriaalikoosteessa kuvataan kohteet visuaalisesti valokuvien kautta ennen muutostöitä ja muutostöiden jälkeen. Kuvamateriaalin avulla pyrimme selkeyttämään ja havainnollistamaan lukijalle visuaalisesti suunnitellut ja toteutetut muutostyöt. Kuvamateriaali on hyvinkin keskeisessä osassa tätä opinnäytetyötä. Kuvat auttavat hahmottamaan kokonaiskuvan käsiteltävästä tilasta. Kuvat pyritään ottamaan samasta kohdasta ja kuvakulmasta, jotta lukijan on helpompi huomata muutos.

2.3 Työntilaaja ja yhteistyökumppanit

Opinnäytetyön tilaaja on lastensuojelun laitoshoidon ja avohuollon palveluja sekä muita sosiaalialan palveluja tuottava yksityinen perheyritys Lehmuskolo Oy. Lehmuskolon kahteen yksiköön on tarkoitus tehdä aistiesteettäviä muutostöitä. Muutostöiden toteuttajina toimivat Lehmuskolo Oy:n hallinto, esteettömyys ja saavutettavuus tutkimusryhmän asiantuntija ja aistiesteettömyyteen perehtynyt sisustussuunnittelija. Muutostöiden koordinointi kuuluu yksiköiden johtajille, jotka ovat suunnitelmaa tehdessä ottaneet yhteistyöhön lapset sekä muut työntekijät. Tavoitteena on tutkia muutostöiden tarpeellisuutta, toteutuvuutta ja mitä aistiesteettömillä ratkaisulla on haettu näissä yksiköissä. Opinnäytetyö on osa Satakunnan ammattikorkeakoulun Esteettömyys ja saavutettavuus tutkimusryhmän toimintaa, jonka tarkoituksena on tarjota lastensuojelun asiakkaille aistiesteetön ympäristö, joka ei kuormita asiakkaiden arkea heidän kotonaan. Opinnäytetyön ensisijaisena tarkoituksena on toimia oppaana Lehmuskolo Oy:n henkilökunnalle, mutta opinnäytetyö voi toimia tulevaisuudessa tiedon saamisen lähteenä myös muille. Opinnäytetyö tullaan raportoimaan hyödyntämällä aistikartoituslomaketta ja tulokset raportoidaan neljän keskeisen aistialueen (kuulo-, näkö-, tunto- ja hajuaisti) kautta niin, että se palvelee mahdollisimman monipuolisesti aistiesteettömien muutostöiden kanssa työskenteleviä (Esteettömyys 2014).

2.4 Aikataulu ja eteneminen

Opinnäytetyömme on osa Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyys ja saavutettavuus tutkimusryhmän kehittämistoimintaa. Työn aikataulu ja etenemissuunnitelma ovat kuvattuna taulukossa 1.

Taulukko 1. Opinnäytetyön aikataulu ja eteneminen

Ajankohta	Toimenpiteet
Syyskuu 2017	Muutostöiden aloittaminen Toukolassa
Marraskuu 2017	Ensimmäinen ryhmähaastattelu Toukolassa
Helmikuu 2018	Toinen ryhmähaastattelu Toukolassa
Maaliskuu 2018	Muutostöiden valmistuminen Toukolassa
Toukokuu 2018	Muutostöiden aloittaminen Jukolassa
Heinäkuu 2018	Ensimmäinen ryhmähaastattelu Jukolassa
Syyskuu 2018	Toinen ryhmähaastattelu Jukolassa
Syyskuu 2018	Muutostöiden valmistuminen Jukolassa
Lokakuu 2018	Opinnäytetyön palautus arvioitavaksi
Marraskuu 2018	Opinnäytetyön esitys ja kypsyysnäyte
Joulukuu 2018	Opinnäytetyön valmistuminen

3 OPINNÄYTETYÖ OSANA PROJEKTIA

3.1 Teoriaa projektityöstä

Projekti eli hanke on selkeästi määritelty, aikataulutettu ja resursoitu. Jokainen projekti on ainutlaatuinen ja yksilöllinen. Projektit eli hankkeet voidaan jakaa viiteen erityyppiin. Investointihanke, kehittämishanke, tutkimushanke, selvityshanke ja produktiohanke. Investointihankkeilla kasvatetaan yhteisöjen eli alueellisten asukkaiden ja toimijoiden pääomaa. Käytännössä tarkoittaa jonkin tietyn alueen hyvinvoinnin lisäämistä, sillä ajatuksella, että nyt tehty investointi tuottaa myöhemmin jotain. Voidaan ajatella, että asuinalueelle rakennettu, korjattu tai laajennettu nuorisotila on investointi tulevaisuuteen. Kehittämishanke tarkoittaa palveluiden, toimintojen, organisaatioiden tai tuotteiden kehittämistä. Tutkimushanke sanansa mukaisesti tutkii jotakin asiaa. Selviytymishanke on tutkimushanketta suppeampi, joten sen ei tarvitse täyttää tutkimukselle asetettuja kriteerejä. Produktiohanke on tapahtuman tai taideprojektin toteuttamista. (Silfverberg 2007, 21-26.)

Projektissa on aina selkeä alku ja loppu. Projektin jälkeen toiminta voi kuitenkin jatkuu itsessään kestäväällä pohjalla. Projektityöhön lähdetessä on tärkeä muistaa, että sillä ei ole tarkoitus pyörittää jonkun toiminnan perustoimintaa. Projekti rahoitetaan erikseen, joten siihen saatu raha kuuluu käyttää itsessään projektiin eikä sen perustoiminnan ylläpitämiseen. Kehittämishankkeessa kehitetään uusia toimintatapoja, kun kehittämishankkeen kehitys on valmis, toimintamallit tulee siirtää osaksi perustoimintaa, jolloin hanke itsessään tulee tarpeettomaksi. Voidaan ajatella, että projektirahoitus on mahdollinen lisäresurssi. Sen ei ole tarkoitus toimia pitkäaikaisena rahan lähteenä, vaan sen avulla on tarkoitus toteuttaa jotain laajempaa, laadukkaampaa tai parempaa tietyssä ajassa. Kehittämishankkeen ideana on hyvä vaikuttavuus ja tulosten kestävyys, jos hankkeen tuotantoa ei sisäistetä eikä oteta tavoitteellisesti käytäntöön, ei ole hankkeesta silloin ollut mitään hyötyä. Hankkeissa usein pelkona on, että hankkeen toteuttajat ja siitä hyödyn saajat eivät kohtaa ideologialtaan. Asiantuntijat suunnittelevat helposti ison ja hyvän hankkeen, mutta se ei vastaakaan hyödyn saajien tarpeisiin ja mahdollisuuksiin. Siksi hankkeen

toteuttajien täytyy ratkaista sekä selvittää hyödyn saajien ajatukset ja tarpeet. (Silfverberg 2007, 21-26.)

Kehittämishankkeissa, kuten oikeastaan muissakin hankkeissa projektin loppuessa hanke ei saa jäädä riippumaan projektille annetusta rahoituksesta tai projektityöntekijöistä. Hankkeen loppuessa täytyy olla hanke toteutettu niin, että sitä ei tarvitse kenenkään jäädä hoitamaan. Pitkäaikaista toimintaa ei voi perustaa projektin varaan. Hankkeissa eri osien tulee olla hyvässä tasapainossa. Kaikki lähtee hyvästä suunnittelusta ja aikataulutuksesta sekä tarkasta budjettisuunnitelmasta. Henkilöstön määrä ja oikeanlainen ammatillisuus on tärkeässä asemassa. Hankkeissa on tärkeää myös ennalta tuntea riskitekijät. Hankkeen riskit voidaan jakaa kahteen osa-alueeseen. On olemassa ulkoiset riskit ja sisäiset riskit. Ulkoisilla riskeillä tarkoitetaan hankkeesta riippumattomia tekijöitä, kun taas sisäiset ovat puolestaan asioita, jotka johtuvat hankkeen omasta rajauksesta tai toteutustavasta. Molemmat riskit voivat haitata hankkeen etenemistä ja toteutumista, siksi on hyvä etukäteen miettiä riskitekijöitä. (Silfverberg 2007, 30-35.)

Hankkeen perustana on hyvä pohjatyö. Pohjatyössä suunnitellaan ja käydään läpi lähtökohdat, rahoitus ja johtaminen. Pohjatyönä tehtyä suunnitelmaa on hyvä noudattaa, mutta on kuitenkin ymmärrettävä, että jos alkuperäinen suunnitelma ei toimikaan, täytyy silloin suunnitelmaa muuttaa. Mukautuminen ja muovautuminen ovat projektin edetessä tärkeitä. Hankesuunnitelman kuuluisi olla hyvä johtamistyökalu. Suunnittelu voidaan jakaa kolmeen tasoon. Ensin esisuunnittelu, toisena projektisuunnitelma ja viimeisenä toteutuksen aikainen suunnittelu. Näillä kolmella suunnitteluvaiheella luodaan joustava ja oppiva prosessi. Hankkeessa on tärkeää myös omaseuranta sekä ulkopuolelta otettava arviointi. Projektissa tarkastellaan vaiheittain projektin tarkoituksenmukaisuutta, toteutettavuutta, vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta. Nämä luovat raamit koko projektille. (Silfverberg 2007, 30-35.)

Hankkeen toteutuksen jälkeen projektin loppuessa on hyvä koostaa loppuraportti, josta selviää projektin eteneminen ja sen toteutus. Raportointi voidaan toteuttaa monella eri tavalla. Se voi olla sanallista, kuvallista tai jopa esittävää paperiversion sijaan. (Silfverberg 2007, 42-44.)

3.2 Projektityön rakenne ja sisältö

Projektille on laadittava suunnitelma. Se on projektin paras työkalu. Sitä käyttämällä saadaan tehtyä myös rahoitushakemus ja se voidaan laittaa myös liitteeksi. Suunnitelmassa täytyy miettiä seuraavat asiat; miksi projektia lähdetään toteuttamaan, mitä sillä tavoitellaan ja mihin sillä pyritään, ja miten se toteutetaan. (Silfverberg 2007, 74.)

Kuvio 2. Suunnitelman eteneminen

Suunnitelman sisältö on moniosainen. Sen olisi hyvä sisältää seuraavia asioita; yhteenveto, hankkeen tausta, sidosryhmät, tavoitteet ja niiden seuranta, tuotokset, toteutusmalli, työsuunnitelma, panokset, rahoitussuunnitelma, organisaatio, riskit, seuranta, arviointi, raportointi, tiedotus ja viestintä. Mitä selkeämmin ja tarkemmin suunnitelma on luotu, sitä paremmat mahdollisuudet, on saada rahoitus. Koko hankkeen ajan on tärkeää seurata tehtyä suunnitelmaa ja pitää sitä runkona. Hankkeen etenemistä seurataan ja siitä raportoidaan. Monille hankkeille perustetaan ohjausryhmä. Ohjausryhmän tehtävänä on nimenomaan hankkeen valvominen ja arvioida sen edistystä. Toki heidän tehtävänsä on myös antaa uusia ideoita, viedä tiedon kulkua sidosryhmille ja tukea projektipäällikköä. (Silfverberg 2007, 77-78, 98-99.)

Kun projekti saadaan päätökseen, tehdään loppuraportti, jossa tarkastellaan tuloksia, mistä saadaan hyviä kokemuksia uusien projektien pohjaksi. Loppuraporttia ei itsessään voi hyödyntää enää projektissa, mutta jälkitarkastelun kannalta siitä on hyötyä, kun mitataan pitkäaikaisvaikutuksia ja tulosten kestävyyttä. (Silfverberg 2007, 120-121.)

Kuvio 3. Projektin eteneminen

Kuvio 3 kuvaa tämän opinnäytetyöprojektin etenemisen vaiheet. Ensimmäisessä vaiheessa projektin taustalla on idea, jota lähdetään kehittämään. Tämän jälkeen luodaan suunnitelma ja tavoitteet sekä mietitään niiden toteutus kelpoisuus. Tässä projektissa suunnitelmana on toteuttaa kahteen lastensuojelun lasten- ja nuortenkodeihin aistiesteettömät muutostyöt. Tavoitteina on parantaa lasten ja nuorten asumisympäristöä sekä tehdä kirjallinen tuotos opinnäytetyön muodossa, jolloin tulevaisuudessa sitä tarvitsevat voivat hyödyntää ja käyttää apunaan aistiesteettömien asumisympäristöjen kehittämistyössä. Projektin tuotoksena ovat tehdyt muutostyöt ja niiden taltioiminen ennen ja jälkeen kuvin opinnäytetyöhön sisällyttäen. Toteutus on tämä opinnäytetyö, joka muodostuu teoria materiaalin, teemahaastatteluiden sekä muutostöitä kuvaavan raportin.

4 AISTIT JA STRESSI

4.1 Aistiyliherkkyys

Ihminen on koko ajan eri aistiensa kautta yhteydessä ympäröivään maailmaan. Me kuulemme, näemme, tunnemme ja haistamme. Käytämme näitä aisteja koko ajan. Toisilla ihmisillä on aistipohjaisia vaikeuksia tai he reagoivat poikkeavasti aistiärsykeille. Syynä voi olla aistitiedon käsittelyn ja säätelyn häiriö. Nämä häiriöt jaetaan kolmeen eri ryhmään. Ne ovat aistitiedon säätelyn, aistierottelun sekä aistipohjaisen motoriikan ongelmia. (Korhonen & Sinkkonen 2015, 191-193.)

Aistimusten erottelun ongelma johtuu epätarkasta aistien tiedon käsittelystä. Käytännössä tämä esimerkiksi tarkoittaa sitä, että lapsen on vaikea hahmottaa ympäristöään. Tällöin esimerkiksi vetoketjun vetäminen tai kenkien solmiminen saattaa olla haastavaa. (Korhonen & Sinkkonen 2015, 191-193.)

Aistitiedon säätelyn häiriössä on kyse, että ihminen tuntee aistiyliherkkyyttä ja -alierkkyyttä sekä aistimushakuisuus kasvaa. Yliherkkyys voi ilmetä monellakin tapaa, yleisimpiä ovat kevyenkin kosketuksen aistiminen voimakkaana. Ongelmia voi ilmetä myös syömisen, pukemisen, kynsien leikkaamisen tai suihkussa käymisen suhteen. Yliherkkyyttä näin päivittäisissä tekemisissä on vaikea ymmärtää, jollei itse kärsi niistä. Voi olla hankalaa ymmärtää miten suihkun vesipisarat sattuvat niiden laskeutuessa iholle tai paidan tuoteselostelappu, joka raapii niskassa. Tällaiset ärsykkeet turhauttavat ihmistä pahimmillaan monta kertaa päivässä, jolloin hänestä tulee helposti oikukas ja ärtyisä. Aikuinen ihminen osaa helpommin säädellä omia tunteitaan kuin lapsi. Lapsen on myös joskus hankala kertoa omasta yliherkyydestään, jolloin vanhempien on vaikea tulkita lapsen ärtymystä ja muita reaktioita, joita saattaa syntyä edellä mainituista syistä. Aliherkästi reagoivan ihmisen on vaikea tunnistaa lämpötiloja tai kipua. Tällainen ihminen hakee helposti ärsykeitä, jotta hän tuntisi edes jotakin. Aliherkästi reagoivan lapsen käytös saattaa olla passiivista ja vetäytyvää. (Korhonen & Sinkkonen 2015, 191-193.)

Aistipohjaisen motoriikan häiriöllä tarkoitetaan motorisen toiminnan vaikeutta ja oman kehon asentojen hallinnan häiriötä. Lapsella tämä näkyy kömpelyytenä käsitöissä, ruokavälineiden käytössä sekä kompasteluna ja tasapaino-ongelmana. Aistitiedon käsittelyn ja säätelyn vaikeuksia voi helpottaa ja vähentää arjen pikku muutoksin. Stressitekijöitä poistamalla helpottuu niin lapsen kuin aikuisenkin olo. Esimerkkejä arjen helpotuksiin ovat tuoteselostelappujen poistaminen vaatteista, suihkun veden kohdistaminen epäsuorasti tai kylvyn käyttäminen, melun vähentäminen ja valojen himmentäminen. (Korhonen & Sinkkonen 2015, 191-193.)

4.2 Stressiherkkyys

Stressiherkkyydellä tarkoitetaan aikuisen tai lapsen yksilöllistä tapaa reagoida ärsykemuutoksiin. Stressiherkkyuden aistiminen on yksilöllistä ja sen eroavaisuudet voivat johtua sisäisistä tai ulkoisista tekijöistä. Esimerkiksi, jos lapsi kokee pienenä elinympäristönsä pelottavaksi tai lapsi saa liian vähän tukea on hänen stressijärjestelmänsä jatkuvasti ylikuormittunut. Turvallisessa ympäristössä elävä lapsi ei koe näitä ärsykeitä läheskään niin paljoa. Stressiherkillä aivot väsyvät hyvin helposti. Aivot tarvitsevat paljon energiaa, koska ne kuluttavat prosentuaalisesti suuren osan kokonaisenergiasta. Aivot saavat energiansa verenkierrossa olevasta sokerista eli tarkemmin sanottuna glukoosista, jos aivot eivät saa tarpeeksi energiaa seuraa siitä väsymystä ja kiukkuisuutta. Jäsentämätön ja suuri ärsykkeiden määrä nostaa aivojen hälytystasoa. Tällöin aivot käyvät ylikierroksilla. Etenkin lapsilla, joiden aivojen etulohkon osa ei ole tarpeeksi kehittynyt, niin silloin ärsykkeiden määrä on todella stressaavaa ja energiaa kuluttavaa. Tässä tilanteessa myös aisti-informaatiot saattavat mennä sekaisin. Siinä ei siis ole kyse mistään synnynnäisestä poikkeamasta aivoissa, vaan ylikuormittumisesta. Aistikynnykset sen sijaan eroavat merkittävästi toisistaan synnynnäisesti. Toiset tuntevat helpommin aistiärsykeitä ja toiset vaativat voimakkaammat muutokset reagoidakseen. (Mäkelä, Nislin, Sajaniemi & Suhonen 2015, 51-55.)

4.3 Erityisherkkyyys

Erityisherkkien ihmisten aivot kuormittuvat helpommin, jolloin on vaikeampi käsitellä aisti-informaatioita. Väestöstä noin 15-20 prosenttia on erityisherkkiä (Linteri 2013, 16). Erityisherkkä ihminen huomioi muita paremmin pieniä asioita ja kuulee ääniä herkemmin. Tästä syystä erityisherkkä ihminen väsyykin muita helpommin. Muut ihmiset eivät väsy niin helposti, koska he eivät kiinnitä huomioita niihin asioihin, joihin erityisherkkä kiinnittää. Erityisherkkä ihminen joutuu tekemään elämässään valintoja koskien arkipäivää, jos päivä on täynnä puuhaa niin ilta täytyy rauhoittaa, koska silloin ei enää jaksaa. Sosiaaliset tilanteet luovat paljon ärsykeitä erityisherkälle. Erityisherkkä ihminen voi stressaantua päivän aikana useaan kertaan. Tilanteet, joissa muut ihmiset eivät vielä stressaannu, aiheuttavat erityisherkälle ylikuormituksen. Kannattaa huomioda, että erityisherkkyyys on eriasia kuin ongelmatilat. Ongelmatilat ovat hetkittäin tulevia tiloja ja ne ratkaistaan, sitten niistä mennään eteenpäin. Taas erityisherkkyyttä voidaan ajatella aistiepämukavuutena, joka voi johtua aistitiedon käsittelyn ongelmista. Erityisherkillä ihmisillä on taipumus käsitellä tietoa syvällisemmin, jonka he saavat ja, kun tietoa käsitellään syvällisesti, on sen prosessointi tällöin hitaampaa. Erityisherkkät ihmiset eivät ole samanlaisia, vaan jokainen on oma yksilönsä. Tämä on hyvä muistaa sillä, jos kaksi erityisherkkää on samassa tilassa ja samassa tilanteessa, jossa esimerkiksi on paljon melua, voivat he reagoida siihen eri tavoin. Sellaisessa tilanteessa toinen voi olla hiljaa ja yrittää kestää melua tai lähteä lopulta pois. Toinen taas saattaa enemmän provosoitua metelistä ja alkaa pitää itse meteliä, koska hänen stressitasonsa on noussut niin korkealle. Tällainen ihminen usein pitää huolen, että muutkin tietävät hänen olevan erityisherkkä. (Linteri 2013, 16-21.)

Ihmiset, jotka elävät, työskentelevät tai ohjaavat erityisherkkää ihmistä on heidän syytä huomioda muutamia asioita. Hoputtaminen tai kärsimätön käytös erityisherkkää kohtaan pahentaa hänen olotilaansa ja lisää stressiä, on siis syytä välttää tämän kaltaista käytöstä. Erityisherkältä ihmiseltä voi hyvin kysyä mikä helpottaisi hänen olotilaansa. Tarvitseeko hän hiljaisuutta, onko valaistus oikeanlainen tai onko esineitä, jotka häiritsevät häntä. Erityisherkälle on hyvä antaa aikaa valmistautua päivän tuleviin tapahtumiin, esimerkiksi luento, uimahalliin meno tai kaupassa käynti. Usein erityisherkkät ovat tunnollisia ja tekevät aina työnsä sekä tehtävänsä parhaan

mahdollisen mukaan. He eivät myöskään pidä itsensä mainostamisesta, vaan haluavat, että heidät huomataan rehellisesti hyvin tehdyn työn ansiosta. Erityisherkkää ihmistä ei tarvitse mitenkään yli suojella, mutta on hyvä ottaa huomioon edellä mainitut asiat, jotta arki sujuisi mahdollisimman mukavasti. (Linteri 2013, 233-235.)

5 ESTEETTÖMYYS JA AISTIT

5.1 Esteettömyys käsitteenä

Esteettömyys tarkoittaa suurta kokonaisuutta, johon lukeutuu erilaiset palvelut, fyysinen ympäristö, ulkoalueet, julkiset tilat ja liikenne. Esteettömät ratkaisut ja rakentaminen ei tarkoita suurempia investointeja rakennusvaiheessa. Esteettömyydessä on kyse jokaisen ihmisen huomioimisesta ja yhdenvertaisista mahdollisuuksista suoriutua omasta arjesta. Esteettömyys kuuluu kaikille ja lisäksi se on tiedon ymmärrettävyyttä, palveluiden saatavuutta sekä turvallisuutta ja laatua. Esteettömyys ei ole pelkästään liikkumiseen liittyvää esteettömyyttä, vaan se voi olla näkemiseen, kuulemiseen, kommunikointiin tai aisteihin liittyvää. (Invalidiliiton www-sivut 2018.)

Esteettömyys voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan fyysiseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen. Fyysinen esteettömyys voi liittyä kaikkien aistien herkkyyksiin, jotka aistivat liian herkästi tai liian vähän. Esimerkiksi kirkkaat valot on hyvä suunnata muualle tai himmentää, häiritsevät äänet voidaan poistaa kuulosuojaimilla tai äänieristämällä tilaa. Sosiaaliseen esteettömyyteen voi liittyä yhteisen kielen tai jopa yhteisen kommunikointi tavan puuttumiseen, mutta se voi myös olla tasa-arvoisuuden puuttumista tai ihmisten erilaisuuden hyväksymättömyyttä. Esimerkiksi näiden asioiden hyväksyminen tulee opettelemalla uusia toimintatapoja ja asioita. Psyykkistä esteettömyyttä voi olla esimerkiksi selviytymättömyys asioiden hoitamisesta itsenäisesti. Sitä voi olla myös fyysisten ja sosiaalisten esteiden liian vakavasti ottaminen eli oman asenteen muuttaminen auttaa selviytymään monistakin arjen pulmista. On tärkeää tuottaa meille kaikille sellainen ympäristö, jossa kaikki saavat omista henkilökohtaisista haasteista riippumatta mahdollisuuden onnistua ja kokea esimerkiksi rannalla olemisen, teatterissa käymisen tai kaupassa asioinnin. (Autismi- ja aspergerliiton www-sivut 2018.)

5.2 Stress free area-konsepti

Suomalainen Margit Sjöroos on kehittänyt maailmanlaajuisesti ainutlaatuisen Stress free area– konseptin. Stress free– suunnittelu pohjautuu väri-, hahmo- ja käytettävyyopsykologian lainalaisuuksiin sekä siinä on hyödynnetty aivotutkimuksia. Margit Sjöroos on hyödyntänyt konseptiaan erilaisilla työpaikoilla toimisto- ja kokoustiloissa sekä hotellien sisustuksissa. Aistiystävällisyyden tullessa nyt laajemmin ihmisten tietoisuuteen ja käsitykseen, ovat myös koulut ja päiväkodit alkaneet kiinnostumaan asiasta sekä tekemään muutostöitä ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. (Huovila 2017.)

Kotona -lehden artikkelin kirjoittajan Jenni Uusilehdon haastatteleva konseptisuunnittelija Margit Sjöroos kertoo, miten tehdä kodista stressittömämpi ja luoda siitä sisustuksella aistiystävällisempi. Artikkelissa hän listaa aistiystävälliseen sisustukseen vaikuttavia asioita. (Uusilehto 2017.)

Valaistuksella on ihmisen näköön suuri merkitys, koska liian vähäinen, liian sinertävä tai suora kohdevalo voivat ärsyttää ihmisen silmiä, joka aiheuttaa jopa päänsärkyä. Työpaikkojen yleisissä tiloissa sekä omassa työhuoneessa on kuitenkin hyvä käyttää sinertävää valoa, koska sinertävä valo piristää ja näin jaksaa työpäivän paremmin. Sen sijaan yleisesti kotiin sopii pehmeä ja lämmin valaistus, joka rauhoittaa. (Uusilehto 2017.)

Äänet ovat toinen helposti ärsykeitä luova elementti. Pienempikin taustamelu voi aiheuttaa ihmisessä jännitteisyyttä ja päänsärkyä. Margit Sjöroos suosittelee, ettei kotona turhaan huudatettaisiin televisiota tai radiota. Hiljaisuus on hyvä asia, jossa olemista kannattaa harjoitella. Sisustuksessa ääniä eristäviä elementtejä ovat akustiikkalevyt, monenlaiset tekstiilit ja matot. Joskin äänet nostavat stressitasoa, niin tekee myös muut digitaaliset laitteet. Tähän hänellä on neuvona, että kannattaa vähentää digitaalisia laitteita tai ainakin vähentää niiden käyttöä. Ihmisen olisi hyvä tietoisesti opetella päivittäin viettämään rauhoittavia ja viipyileviä hetkiä ilman digitaalista maailmaa (Uusilehto 2017.)

Muodoista Margit Sjöroos kertoo, että pyöreitä ja soikeita kalusteita kannattaa ensisijaisesti valita ja suosia, sillä ne menevät silmän luontaisen liikkeen mukaisesti. Pyöreät muodot tekevät muutenkin ympäristöstä miellyttävämmän ja turvallisemman oloisen. Sommittelulla ja kalusteluiden järjestelyllä on myös tärkeä merkitys huomioitaessa aistiystävällisyyttä. Selkeät ryhmät ja symmetria luovat harmoniaa ja rauhoittavat sekä jäsentävät tilaa. Harmoniaa ja rauhallisuutta tuo myös siisteys ja se, että tavarat ovat omilla paikoillaan. Epäjärjestys aiheuttaa stressiä ja hukassa olevien tavaroiden etsimiseenkin kuluu aivan turhaa aikaa. (Uusilehto 2017.)

Sjöroos kertoo, että kannattaa suosia luonnonmukaisia materiaaleja. Esimerkiksi puu materiaalina on miellyttävä ja rauhoittava. Tekstiileissä kannattaa käyttää pellavaa, villaa tai huopaa keinotekkoisten materiaalien sijaan. Luonnon mukaisten materiaalien lisäksi hän muistuttaa kasvien tärkeydestä. Viherkasvit ovat loistava sisustuselementti. Kasvit ovat kauniita ja niillä on ihmisen terveyttä edistävä vaikutus. Kasvit laskevat ihmisen stressitasoa. Turhia stressitekijöitä kannattaa välttää, koska arki itsessään luo jo monenlaisia haasteita. (Uusilehto 2017.)

Lopuksi Margit Sjöroos varoittaa trendeistä. Sisustustrendit eivät aina ajattele ihmisen hyvinvointia. Esimerkiksi välillä muodissa on kovin tumma sisustus tai täysin valkoinen sisustus, mutta ne eivät ole kovin aistiystavallisia. Paljolti, jos käyttää tummaa taikka mustaa väriä, se laskee ihmisen vireystilaa. Toisaalta taas täysin valkoinen sisustus on hankala hahmottaa. Hän lisää, ettei ylipäätään voimakkaita värejä kannata käyttää isoina pintoina, koska ne rasittavat mieltä. Kannattaa suosia mieluummin keveitä pastillin sävyjä. (Uusilehto 2017.)

5.3 Aistiesteettömyys

Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyys ja saavutettavuus tutkimusryhmässä on vuodesta 2013 alettu tutkimaan aistiesteettömyyttä osana laaja-alaista esteettömyyttä (Samkin www-sivut 2018). Vuonna 2014 tutkimusryhmä julkaisi yhdessä Autismi- ja Aspergerliitto ry:n sekä Suomen Erityisherätykät ry:n kanssa tarkastuslistan tilojen aistiesteettömyyden tarkastamisen tueksi (Esteettömyys 2014).

Aistiesteettömässä ympäristössä pyritään vähentämään aistien ylikuormitusta. Kaikilla ihmisillä on omat keinonsa vähentää stressiä, toinen urheilee ja toinen ottaa päiväunet. On ymmärrettävä, että sujuva arki koostuu monista eri tekijöistä. Toisille ne tekijät ovat arkea helpottavia, mutta toisille ne ovat välttämättömiä. (Hannukainen 2018, 28.) Aistiesteettömyys ei ole pelkkää rauhoittumista, vaan rentoutumisen ja aivoillemme tärkeiden ärsykkeiden tasapainottamista, jossa ympäristö tarjoaa tyyneyden ja levon lisäksi myös tarvittavia aistiärsykeitä. Esimerkiksi erityisesti lapsi tarvitsee aistikokemuksia oppiakseen ja tutustuu ympäristöönsä kaikkien aistien avulla. Näin ollen esimerkiksi hyppiminen, pomppiminen, keinuminen, kieriminen ja juokseminen olisi tärkeää mahdollistaa lapselle myös kotona – mutta siten, etteivät muut perheenjäsenet siitä suotta kuormitu. (Hannukainen 2018, 28.)

Koti on ympäristö, jossa ihmisen tulee saada rauhoittua ja palautua päivän eri aisteja kuormittavista tilanteista ja hälystä. Arkipäivät vietämme suureksi osaa erilaisissa tiloissa, joissa on paljon melua, loisteputkivaloja, sekavia pohjaratkaisuja sekä värejä ja materiaaleja, jotka hyppivät silmille. Päivän päätteeksi palaamme aina kotiin, jolloin kodin olisi hyvä olla paikka, jossa ei näitä häiritseviä aistiärsykeitä enää olisi. Yhtenä osana aistiesteetöntä sisustusta/asumista kannattaa miettiä tarkkaan kodin viihde-elektroniikan määrää. Minimoimalla viihde-elektroniikka, lasketaan ylimääräistä meluhaittaa ja varsinkin rauhoittuminen iltaa kohden on tärkeää. (Hannukainen 2018, 28.)

Ympäristö- ja terveystiedon artikkelissa, Talo Haltiatar, kerrotaan Porin Asuntomessujen kohteesta, jonka rakentamisessa keskityttiin muun muassa aistiesteettömyyteen. Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyys ja saavutettavuus tutkimusryhmä oli yhdessä sisustussuunnittelija Paula Hellbergin kanssa luomassa tätä taloa. Ympäristö ja Terveys -lehdessä, esteettömyys ja saavutettavuus tutkimusryhmän jäsen Hanna Hannukainen, kertoo tärkeistä asioista, jotka tulee huomioida aistiesteetöntä kotia sisustaessa. (Hannukainen 2018, 28.)

Talo Haltiattaren suunnittelussa tavoitteena on ollut tehdä talosta mahdollisimman rauhoittava ja maanläheinen hyödyntämällä mahdollisimman paljon luonnon materiaaleja, kuten puuta, kiveä, villaa ja pellavaa. Materiaalina puu on rakentamisessa hengittävä ja kosteutta sitova. Tästä johtuen sisäilman laatu pysyy hyvänä ja sen

lämmönvarastointikyky on myös erittäin hyvä, joten sisälämpötila on suhteellisen tasainen niin kesällä kuin talvella (Hannukainen 2018, 28). Puumateriaalin käyttäminen jo itsessään vaikuttaa positiivisella tavalla aistituntemuksiin ja sen on todettu alentavan ihmisen stressitasoa (Hannukainen 2018, 28). Kalustevalinnoissa on vältetty teräviä kulmia ja metallia, joten niiden sijaan on valittu pehmeitä muotoja ja puuta. (Arminen 2018, 24.) Tässä talossa on otettu huomioon myös viherkasvien vaikutus, jonka tavoitteena on, vaikuttaa laskevasti ihmisen sykkeeseen ja stressihormonien tasoon. (Arminen 2018, 24.)

Talo Haltijatar on neliöiltään varsin kompakti paketti, mikä on ollut hieman haastavaa aistiesteettömyyden suunnittelun kannalta, jotta kaikki tilat pystytään käyttämään oikein ja hyödyllisesti, mutta samalla onnistutaan säilyttämään kodin toiminnallisuus ja harmonia. Yhtenä tärkeänä tekijänä on, että kaikille tavaroille ja toiminnoille on omat paikkansa. Opitulla toimintamallilla lapsetkin oppivat laittamaan tavarat sinne mihin ne kuuluvatkin. Talon suunnittelullakin on tässä kohtaa iso merkitys. Esimerkiksi toimiva kodinhoitohuone, iso kuraeteinen ja lapsille luodut toiminnalliset virikkeet tekevät arjesta stressittömämmän. (Hannukainen 2018, 28.) Tässä talossa toiminnallisten virikkeiden tarjoamisessa on huomioitu lapset ja lasten tarpeet aistikokemuksille. Talon sisutukseen kuuluvatkin voimistelurenkaat, puolapuut, pieni trampoliini olohuoneessa sekä oma tila majojen rakentamiseen. (Hannukainen 2018, 28.)

Talon tekstiilivalinnoissa on myös pyritty huomioimaan aistiesteettömyys. Tekstiileillä luodaan erilaisia tuntumia ihokosketuksissa. Helposti voidaan ajatella, että ei suosittaisiin karheaa tai pörröistä, mutta niitä on myös hyvä käyttää, koska ne saattavat miellyttää toista ihmistä tuomallaan tuntemuksella. (Arminen 2018, 24.)

Haltijatar talon sisätilojen väreinä on käytetty murrettuja ja sammutettuja sävyjä. Tilojen hahmottamista helpottaa ylöspäin vaaleneva väritys. Tämä on hyvinkin aistiystävälliseen sisustukseen toimivaksi todettu ratkaisu. Pelkän valkoisen käyttäminen pintamateriaaleissa vaikeuttaa hahmottamista. Sen vuoksi kannattaa käyttää vaalean eri sävyjä yhdistämällä siihen esimerkiksi tummempaa lattiaa. (Hannukainen 2018, 28.)

Talo Haltijattaessa valaistusta on minimoitu käyttämällä isoja ikkunapintoja, joiden kautta taloon saadaan kuitenkin paljon epäsuoraa luonnonvaloa. Isoilla ikkunapinnoilla mahdollistetaan suuri luonnonvalon hyödyntäminen. Ikkunoista avautuu myös ihanat näkymät pihalle. Luonnonvaloa ei tietenkään aina ole saatavilla, joten on täytynyt miettiä erilaisia valaisinratkaisuja. Talossa on suosittu isoja valaisimia, jotka eivät tuota häiritseviä varjoja sekä valaisimia, joissa valon lähde on piilotettu. Valaistusta ajateltaessa on hyvä myös miettiä mahdollisuus pimentää tila, joka on hyvin tärkeä esimerkiksi makuuhuoneissa. (Hannukainen 2018, 28.) Taloon kuuluu myös pihasauna, jossa myös valaistus pidetään himmeänä ja nautitaan puulämmitteisen kiukaan pehmeistä löylyistä (Arminen 2018, 24).

6 LASTENSUOJELU

6.1 Lapsen etu ja oikeus

Lastensuojelu on lasten ja nuorten hyvinvoinnin, kehityksen sekä kasvun turvaamista. Lasten suojelu/suojeleminen on kaikkien tehtävä, mutta lastensuojelu on laissa määritelty jokaisen lapsen oikeus, joka turvaa lakipykälän lapsen hyvinvoinnin kokonaisvaltaisesti. Nämä lakipykälät on säädetty valtion tasolla, mutta meitä ohjaa myös ylitse valtiorajojen sovitut yleissopimukset, kuten YK:n lastenoikeuksien sopimus, jonka olemme solmineet. (Kurttila, Pätäri, Rousu, Virtanen & Ylikännö 2018, 9-10.)

Lapsen suojelu on aina yksilökohtaista ja lapsen suojelemiseksi on monia eri tapoja. Silloin, kun lapsen elinolot eivät vastaa tarpeita ja lapsen etua ei huomioida ensisijaisesti, on yhteiskunnan oikeus ja velvollisuus puuttua asiaan. (Hujala, Puonti & Saarnio 2004, 3.)

6.2 Lastensuojelun muodot

Ensisijaisesti lapsen huolenpidosta, hoidosta ja kasvatuksesta vastaavat lapsen vanhemmat. Julkisen vallan tulee tukea vanhempia tässä tehtävässä. (Saastamoinen 2016, 29.)

On kuitenkin olemassa tilanteita, joissa lapsi tarvitsee kodin ulkopuolisen aikuisen toteuttamaa suojelua. Tätä tehtävää voivat hoitaa kunnan toimijat, joilla on pätevyys työskennellä lastensuojelussa tai sosiaalihuollossa. Näiden viranhaltijoiden tehtävänä on yhteistyössä eritoimijoiden sekä lasten vanhempien kanssa tehdä päätöksiä, joilla turvataan lapsen etu ja oikeus. Heidän tehtävänä on päättää sekä etsiä paras vaihtoehto lasta ajatellen. (Saastamoinen 2016, 281-282.)

Lähtökohtaisesti aloitetaan avohuollon tukitoimista, jos avohuollon tukitoimet eivät riitä, niin silloin tulee kyseeseen huostaanotto ja sijaishuolto. Sijaishuollon tai kuusi

kuukautta kestäneen avohuollon tukitoimen jälkeen lapsen täytettyä 18 vuotta, on hänellä oikeus jälkihuoltoon. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön www-sivut 2018.)

6.2.1 Avohuolto

Avohuolto on lastensuojelun toimenpiteistä ensimmäinen, josta lähdetään liikkeelle, kun tarve on todettu. Sosiaalipäivystyksessä vastaanotetaan lastensuojeluilmoitukset, jossa sosiaalityöntekijä arvioi lapsen tai perheen avun tarpeen. Seitsemän vuorokauden kuluessa tehdään päätös lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä tai tekemättä jättämisestä, jos kyseessä ei ole kiireellisen avun tarve. Päädyttyä tekemään selvitys, on se tehtävä kolmen kuukauden sisällä. Lastensuojelutarpeen selvitykseen kuuluu perheen tuen tarpeen arvioiminen sekä perheen ja lapsen tapaaminen, jonka suorittavat sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja. Selvityksen jälkeen päätetään, siitä jatkuuko lapsen lastensuojelun asiakkuus ja mitä tukitoimia järjestetään. Jokainen lapsi saa sosiaalityöntekijän, joka on vastuussa hänen asioistaan asiakassuunnitelman mukaisesti. (Porin kaupungin www-sivut 2018.)

Avohuollon palvelut ovat laajat ja kattavat monenlaisia tukitoimia. Asiakkaan kanssa tehdään oma ja henkilökohtainen suunnitelma, joka ajaa lapsen etua. Suunnitelmaan kirjataan mahdolliset tukitoimet, joista lapsi hyötyisi. Tukitoimista tehdään päätös, joka voi olla myönteinen tai kielteinen. Kielteisen päätöksen syynä usein on, että palvelua ei pystytty tarjoamaan. Myönteinen päätös tarkoittaa palveluiden toteutusta käytännössä. Näitä palveluita lastensuojelun avohuollossa ovat esimerkiksi taloudellinen tuki koulun käyntiin, harrastusten tukeminen tai tehostettu perhetyö. Avohuollon tukitoimien järjestämisestä vastaa ensisijaisesti kunnat. Jokaisen kunnan avohuollon tukitoimien sisältö riippuu kunnassa esiintyvistä tarpeista. (Minilexin www-sivut 2018c.)

Mikäli avohuollon tukitoimet eivät riitä, on sosiaalihuollon velvollisuus huostaanottaa lapsi ja sijoittaa hänet kodin ulkopuolelle. Huostaanotto on viimesijassa keino turvata lapsen kasvu ja kehitys lastensuojelu työssä. (Minilexin www-sivut 2018c.)

6.2.2 Huostaanotto ja sijaishuolto

Huostaanotto tarkoittaa lapselle järjestettävää sijaishuoltoa muualle kuin vanhemmilleen tai huoltajilleen (Minilexin [www-sivut](#) 2018a). Huostaanottoa ei tehdä koskaan kevyin ratkaisuin. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan, johon Suomikin on sitoutunut, ei tule lasta erottaa vanhemmistaan vastoin heidän tahtoaan. Poikkeuksena tietenkin lapsen huono kohtelu tai laiminlyönti, joka tulee selkeästi todentaa. Huostaanottoprosessin ratkaisut pitää olla aina lainmukaisia, eettisiä sekä emotionaalisia. Huostaanotossa ensimmäisenä tulee arvioida lapsen etu. Huostaanoton tai sijaishuollon tulee turvata virikkeellinen kasvuympäristö sekä tasapainoinen ja monipuolinen kehitys paremmin kuin muilla toimenpiteillä. Huostaanoton tulee tapahtua lain määräämin aikamäärein ja sitä tulee tarkastella lyhyellä sekä pitkällä aikavälillä, jotta turvataan lapsen tasapainoinen kehitys ja kasvaminen. (Hujala, Puonti & Saarnio 2004, 259-260.)

Huostaanottoja on kahdenlaisia, suostumukseen perustuvaa ja tahdonvastaista. Suostumukseen perustuvassa huostaanotossa huoltajalle ja 12 vuotta täyttäneelle lapselle järjestetään kuuleminen ja, jos he eivät vastusta huostaanottoa, silloin asiasta tehdään kirjallinen päätös, jonka laatii sosiaalityöntekijä, josta lopullisen päätöksen tekee johtava viranhaltija. Tahdonvastaisessa huostaanotossa yli 12 vuotias lapsi tai hänen huoltajansa vastustaa huostaanottoa, tällöin päätöksen teko menee pidemmän kaavan mukaan. Ensin johtava viranhaltija tekee hakemuksen hallinto-oikeudelle, joka käsittelee asian. Hallinto-oikeuden päätöstä odotellessa voi viranhaltija tehdä kiireellisen sijoituksen. Kiireellisellä sijoituksella tarkoitetaan äkillistä huostaanottoa, jolloin on kyseessä aina välitön vaara lapsen kehitykselle tai terveydelle. Huostaanotosta annetaan aina päätös, josta on oikeus hakea muutosta hallinto-oikeudelta. Huostaanotto on toistaiseksi voimassa oleva. (Minilexin [www-sivut](#) 2018a.)

Ennen huostaanottoa on tehtävä huostaanotontarpeen arviointi. Arvioinnissa sosiaalityöntekijän täytyy ottaa huomioon monia erilaisia ja yksilökohtaisia asioita. Työntekijällä on paljon omaa harkintavaraa ja hänen täytyy luottaa ammattitaitoonsa. Asiat, joihin työntekijän tulee kiinnittää huomiota ovat esimerkiksi, että lapsi saa riittävästi ravintoa sekä lepoa ja, että hänet vaadetaan säänmukaisesti ja pidetään

puhtaudesta huolta. Työntekijän tulee huomioida, että vanhemmat huolehtivat lapsen koulun käynnistä ja vapaa-ajan vietosta. Alle kouluikäistä lasta ei kuulu jättää yksin kotiin, eikä isompiakaan lapsia pitkäksi aikaa. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti tai muuten kohdella kaltoin. Vanhempien pitää myös antaa lapsilleen ymmärrystä, turvaa, hellyyttä sekä iän mukaista valvontaa ja ohjausta. Näiden kaikkien asioiden lisäksi työntekijän tulee arvioida konkreettisesti koti, jossa lapsi asuu. Kodissa tulee olla turvallista, niin ettei lapsi joudu kohtaamaan rikollisuutta, epäsovivaa elämää, kuten päihteiden käytöstä aiheutuvia ongelmia tai vakavia mielenterveys sairauksia. Kuitenkaan päihde- tai mielenterveysongelma ei ole yksinään tai yksiselitteisesti syy huostaanottoon. Kodin tulee olla asumiskelpoinen, joka tarkoittaa, ettei siitä aiheudu lapselle mitään terveydellistä haittaa ja siellä on oltava sähkö, vesi ja lämmitys. Kodin perusasioiden puutteellisuus ei ole yksin syy huostaanottoon, vaan on ryhdyttävä puutteiden korjaamiseen eli järjestettävä perheelle asianmukaiset asuinolosuhteet sekä riittävä taloudellinen tuki, kuten lastensuojelulaissa 35§:ssa säädetään. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2018b.)

”Kun lastensuojelun tarve oleelliselta osin johtuu riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asumisololoista tai asunnon puuttumisesta tai kun mainitut seikat ovat oleellisena esteenä lapsen ja perheen kuntoutumiselle, kunnan on viivytyksettä järjestettävä riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto” (Lastensuojelulaki 417/2007, 7 luku 35 §).

”Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai hallintotuomionistuimen antaman määräyksen perusteella järjestettyä lapsen hoitoa ja kasvatusta kodin ulkopuolella” (Aaltonen, Hoikkala, Kojo & Tervo 2017, 4).

Sijaishuoltoon sijoittamisesta tekee päätöksen sosiaalihuollon johtava viranhaltija. Lapsi voidaan sijoittaa perhehoitoon, ammatilliseen perhekotiin, lastensuojelulaitokseen tai muuhun lapsen tarpeen mukaiseen hoitoon. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2018c.)

Lastensuojelun sijaishuollon ensisijainen sijoituspaikka on perhehoito. Perhehoitoa järjestetään yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Koti on hyvä sekä luonnollinen

kasvuympäristö lapselle. Perhehoitajia kutsutaan myös sijaisvanhemmiksi. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2018d.)

Ammatilliset perhekodit eroavat perhehoidosta tiukemmin säädöksiin ja lakipykälän. Ammatillisissa perhekodeissa tiloilla on tietyt kriteerit ja muutenkin perhekodin tulee olla olosuhteiltaan hoidolle sopivaa. Perhekodin vanhempien tulee olla koulutettuja sekä työkokemusta omaavia lastensuojelulain mukaisesti. Ammatillisessa perhekodissa tulee olla lisäksi vähintään kaksi hoitajaa, joista ainakin toisella on riittävä kokemus ja koulutus hoito- ja kasvatustehtävissä. Siellä tulee myös olla vastuuhenkilö, joka nimetään heti toiminnan alkaessa. Lapsia saa enintään olla seitsemän henkilöä ammatillisessa perhekodissa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2018e.)

Perhehoitoa pidetään lapsen ensisijaisena sijoituskohteena, mutta perhehoitoon sijoittaminen ei ole aina mahdollista lapsen vaikeahoitoisuuden vuoksi, jolloin lapsi sijoitetaan laitoshoitoon mikä tässä kohtaa on lapsen edunmukaista. Laitoshoidon voi myös olla tarkoituksen mukainen ratkaisu, kun kyseessä on haasteellinen murrosikäinen nuori. Lastensuojelulaitoksia ovat lastenkodit, koulukodit sekä vastaanottokodit ja nuorisokodit. Lastensuojelulaitosten omistus voi olla valtiolla, kunnalla tai yksityisellä yrityksellä. Laitoshoidossa on huomioitava asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet. Tilojen toimivuudessa on tärkeää huomioida hyvät yhteiset tilat, turvallisuus, kodinomaisuus sekä lapsella tulee olla omaa tilaa, jotta hänelle voidaan antaa yksityisyys ja rauha. Henkilökunnan määrä tulee olla lastensuojelulain mukainen. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut 2018f.)

”Asuinyksikössä saadaan hoitaa yhdessä enintään seitsemää lasta tai nuorta. Samaan rakennukseen voi olla sijoitettuna enintään 24 lasta tai nuorta. Jos lapselle järjestetään laitoshuoltoa yhdessä vanhemman, huoltajan tai muun hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaavan henkilön kanssa, voidaan yhdessä hoitaa useampaakin lasta. Asuinyksikössä tulee olla vähintään seitsemän hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. Jos samassa rakennuksessa on useampi asuinyksikkö, asuinyksikköä kohden tulee olla vähintään kuusi hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. Jos hoito- ja kasvatustehtävissä toimiva työntekijä asuu yhdessä hoidettavien lasten tai nuorten kanssa, voidaan mainituista henkilöstön määristä

poiketa. Kiireellisissä tapauksissa voidaan väliaikaisesti poiketa 1 momentissa tarkoitetuista lasten määristä, jos se on välttämätöntä lapsen hoidon järjestämiseksi. Edellä 1–3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa henkilöstön määrä on suhteutettava hoidettavien lasten tai nuorten lukumäärään, heidän tarvitsemaansa hoitoon ja kasvatukseen sekä toiminnan luonteeseen ottaen huomioon, mitä 60 §:ssä säädetään” (Lastensuojelulaki 417/2007, 10 luku 59 §).

Muu lapsen tarpeen mukainen hoito tarkoittaa sijoittamista kotiin, yksityistä sijoitusta, läheisverkostosijoitusta tai perheen asumista laitoksessa lapsen kanssa. Lapsen sijoittaminen kotiin tulee kyseeseen silloin, kun lapsi on palaamassa kodin ulkopuolisesta sijoituksesta takaisin. Sijoitus on väliaikainen ja enintään kuusi kuukautta. Tässäkin on aina kyse lapsen edusta ja siksi sijoituksen syy tulee olla perusteltua. Yksityisessä sijoituksessa lapsen vanhempi tiedostaa tarvitsevänsä tukea lapsen hoidossa sekä kasvatuksessa ja on tällöin valmis sijoittamaan lapsen yksityishenkilölle, jonka sijoituspaikan on itse valinnut ja sen hyväksynyt, esimerkiksi kummivanhemmille. Tässä kohtaa ei ole kyse lapsen huostaanotosta tai muutoinkaan sijoituksesta, johon sosiaalityö olisi vaikuttanut. Läheisverkostosijoitus on lapsen sijoittamista sukulaiselle tai muulle läheiselle. Tässä on kuitenkin aina muistettava lapsen tarve, ei sukulaisen tai muun aikuisen. Ennen lapsen sijoittamista kartoitetaan koko läheisverkosto. Perheen asuminen laitoksessa lapsen kanssa voi tulla kyseeseen, kun arvioidaan perheen tilannetta tai perheessä on pieni vauva, jonka hoidosta ei osata vielä vastata. On ehdottomasti parempi tukea koko perhettä kuin sijoittaa lapsi yksinään muualle. (Terveystieteiden tutkimuskeskuksen www-sivut 2018a.)

6.2.3 Jälkihuolto

Jälkihuollolla tarkoitetaan huostaanotetun lapsen huoltoa hänen täytettyään 18 vuotta. Jälkihuolto voi enintään kestää siihen asti, kun nuori täyttää 21 vuotta. Jälkihuollolla on tarkoitus turvata ja auttaa nuorta itsenäistymään ja elämään omaa elämäänsä. Tukitoimia voivat olla taloudelliset tuet, henkinen tuki, apua asunnon hankintaan, tukea koulunkäyntiin ja työhön menemiseen/ työn hakuun. Yksi tärkeä tukimuoto on myös säilyttää huostaanoton jälkeen nuoren elämässä tutut sekä turvalliset aikuiset, joiden kanssa on jo hyvä ihmissuhde. (Turun kaupungin www-sivut 2018.)

”Jälkihuolto tulee kyseeseen kolmessa eri tapauksessa: sijaishuollon päättymisen jälkeen, avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättyessä tai muuten nuorten itsenäistymisen tukemisessa, vaikka ehdotonta velvollisuutta jälkihuollon antamisellei olisikaan. Jos jälkihuoltoa ei anneta, tehdään päätöksestä kirjallinen, valituskelpoinen päätös. Mikäli nuori itse kieltäytyy jälkihuollosta, on hänellä oikeus milloin tahansa pyytää sitä ennen 21 ikävuotta (Minilexin www-sivut 2018d).”

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

7.1 Ryhmätapaamiset Toukolan tilojen aistiesteettömyyttä koskien

Toukolassa pidettiin kaksi ryhmätapaamista. Ensimmäinen tapaaminen pidettiin 12.11.2017, jolloin muutostöitä ei oltu vielä tehty. Tapaaminen oli hyvin vapaamuotoinen, jossa saimme käsityksen tulevista muutostöistä ja niiden tarpeellisuudesta. Tapaamisessa olivat paikalla aistiesteettömyyteen perehtynyt sisustussuunnittelija, esteettömyys ja saavutettavuus tutkimusryhmän asiantuntija ja Toukolan yksikön johtaja. Tapaamisessa käytimme muistiinpanovälineitä, joilla kirjasimme huomioitavia ja merkityksellisiä asioita ylös. Tapaaminen kesti noin tunnin.

Ensimmäisessä ryhmätapaamisissa keskusteltiin yleisesti Toukolan tulevista muutostöistä ja niihin liittyvistä suunnitelmista sekä tapaamiseen osallistuneet osapuolet kertoivat näkökulmistaan ja toiveistaan aistiesteettömien muutostöiden toteuttamiseksi. Ensimmäisen ryhmätapaamisten yhteydessä tutustuttiin myös aistiesteettömien muutostöiden kohteina oleviin tiloihin sekä otettiin kuvia ennen muutostöiden alkamista.

Toinen tapaaminen oli Toukolassa 05.02.2018, joka toteutettiin ryhmähaastatteluna. Haastattelun tarkoituksena oli käydä läpi tehdyt muutostyöt sekä selvittää tehtyjen töiden aistiesteettömyyden merkitys. Ryhmähaastattelu tilanne taltioitiin sekä käyttämällä nauhuria että muistiinpanovälineitä. Ryhmähaastattelun pohjana käytettiin aistikartoituslomaketta, joka on Samkin, Autismi- ja aspergerliiton sekä

Suomen erityisherät ry:n kehittämä lomake (Esteettömyys 2014). Ryhmähaastattelun yhteydessä otettiin kuvia jo tehdyistä muutostöistä, joissa huomioitiin mahdollisimman sama kuvakulma ennen kuvien kanssa. Haastattelu kesti noin kolme tuntia ja se purettiin lähes sanasta sanaan.

7.2 Lasten- ja nuorten koti Toukolan aistiesteettömät muutostyöt

Tässä kappaleessa kuvaamme ryhmätapaamisten ja teemahaastattelun tärkeimmät tulokset sekä niiden pohjalta tehdyt muutostyöt. Kappaleen alussa kuvaamme yleisellä tasolla Toukolan muutostöiden tarvetta sekä teemahaastattelussa esiin tulleita yleisiä huomioitavia asioita aistiesteettömyyteen liittyen. Tämän jälkeen aistiesteettömät muutostyöt havainnollistetaan tilakohtaisesti ennen ja jälkeen kuvilla sekä ratkaisut avataan auki kokonaisuudessaan lausein sekä neljän keskeisen aistialueen (näkö-, kuulo-, tunto- ja hajuaisti) kautta.

Tarve aistiesteettömille muutostöille

Lasten- ja nuortenkoteissa aistiesteettömyyden tarve on koettu tällä hetkellä lasten puolesta tarpeelliseksi, mutta myös tulevaisuutta ajatellen. Lastensuojelun yksiköissä lapset vaihtuvat ja tulevaisuudessa jollekin lapselle aistiesteetön asuminen voi olla hyvin tärkeä ja merkityksellinen asia. Aistiesteettömyys nähdään kokonaisvaltaisena ympäristöä koskevana tekijänä ja ei tarkoita pelkästään rakennusta. Huomioidaan kuitenkin, että jokainen lapsi ja nuori on yksilö. Se mikä toimii yhden kanssa ei välttämättä toimi toisen kanssa.

Lastensuojelulaitoksessa asumisympäristön aistiesteettömyyden merkitys korostuu, koska stressitekijöitä on huomattavasti enemmän kuin esimerkiksi kotona, jossa lapsia on vain muutama ja aikuisia yksi tai kaksi. Lastensuojeluyksikössä on monia lapsia ja he ovat hyvin eri ikäisiä sekä tietysti aikuisia on paljon, jotka vaihtuvat joka vuorossa. Tilojen jakaminen tässä tilanteessa on hyvin merkityksellistä, koska on ääntä ja meteliä. Stressikuppia käytetään kuvaamaan ihmisen stressitason nousua ja lopullista purkautumista. Täytyy myös osata tunnistaa lapsista millä tavalla kunkin stressikuppia voidaan keventää. Se täyttyy kaikille pitkin päivää monista eri asioista, mutta sitä on

vaikea sanoa, että mistä kuormitus tulee. Se voi tulla koulusta, päiväkodista, ikävistä riidoista, väsymyksestä tai aistikuormituksesta. Erityisherkillä stressikuppi täyttyy helpommin. Lapsen on yleisesti vaikea sanoittaa oman stressikuppinsa täyttymisen syitä ja siksi aikuisten tehtävä on huomioida yksilöllisesti jokaisen lapsen tarpeita ja kuormitukseen johtavia syitä. Aistiesteettömien muutostöiden tarpeen taustalla on ajatus siitä, että lapsilla ja nuorilla olisi hyvä olla.

Tilaratkaisuihin liittyvät muutostyöt

Lasten- ja nuorten koti Toukolan tilojen päivittämiselle koettiin tarvetta, sillä tilojen jakaminen on ollut heidän mielestään epäkäytännöllistä ja huonekalujen sijoittelu on kaivannut parannusta. Ohjaajat toivoivat, että pienemmille lapsille ja vanhemmille nuorille yritettäisiin saada selkeämmin omia alueita, jotta toimintaa olisi helpompi eriyttää. Aina ei tarvitse tehdä kaikkea koko porukan kanssa vaan pienemmissä ryhmissä, jolloin toiminta ja ilmapiiri pysyy rauhallisempaan. Näin ollen, esimerkiksi pienten nurkkaus haluttiin pienempien lasten omien huoneiden läheisyyteen, jotta Toukolaan muodostuisi selkeämmin ”pienten alue”.

Näköaistiin liittyvät muutosratkaisut

Toukolassa on nyt kaikki lastenhuoneet maalattu yhtenevällä värillä ja muuten lapset saavat sisustaa omaa huonettaan kuten haluavat ja tuoda väriä tavaroiden ja esineiden kautta. Se, että seinien väri on nyt päätetty pitää samana ja yhtenäisenä, jolloin se helpottaa lasten keskinäistä huoneiden vaihtoa tai uuden nuoren muuttaessa Toukolaan oli hän sitten tyttö tai poika. Visuaalisesti katsottuna esimerkiksi valkoinen väri seinissä ei hyökkää silmiin, mutta sitä on vaikea hahmottaa, kaikki menee isoksi massaksi. On otettava huomioon jokainen tila erikseen ja ei voi ajatella, että esimerkiksi aina samat sinisen sävyn parit toimisivat joka paikassa samalla tavalla.

Yleisesti kaikkien tilojen näköön ja visuaalisuuteen vaikuttaa, että aistiesteetön ympäristö on tietyllä tapaa riisutumpi. On tärkeää miettiä, mitä kaikkea tarvitaan ja ne pidetään, mutta mille ei ole käyttöä ja mikä on ylimääräistä, otetaan mieluusti pois. Sitten, kun on niitä lapsia, joilla on vaikeuksia hahmottaa, että mikä tässä kaikessa on olennaista eli niin sanotusti turhaa, silloin ne otetaan pois ja tuodaan muut tavarat

hallitusti esille. Toukolassa esimerkiksi on askartelukärry, joka sijaitsee pelihuoneessa. Se otetaan esille silloin, kun sitä käytetään ja askartelutuokion päätyttyä, kärry siivotaan ja viedään takaisin omalle paikalleen. Näin lapselle saadaan myös strukturoitu tilanne, jossa on alku, itse toiminta ja päätös.

Kuuloaistiin liittyvät muutosratkaisut

Akustiikka on näin isossa tilassa helposti ongelma, jota on vaikea täysin parantaa. Kuitenkaan kaikkia haluttuja muutostöitä ei ole asian tiimoilta voitu tehdä. Esimerkiksi seiniä ei lähdetty rakentamaan uudestaan paremman äänieristyksen vuoksi, vaikka se oli asiana/toiveena tuotu esiin, kun nuorten huoneisiin helposti kaikki äänet kantautuvat. Akustiikkaa on parannettu parhaan mahdollisen mukaan matoilla, verhoilla, paneloinnilla, erilaisilla ryijyillä ja tauluilla. Huonekalujen järkevä uudelleen sijoittelu on akustiikan kannalta hyvinkin tärkeää.

Tuntoaistiin liittyvät muutosratkaisut

Kädet ja jalat aistivat erittäin paljon, vaikka tuntoaisti jääkin hieman vähemmälle muutostöissä, on se silti hyvin tärkeä. Eteistilaan tuotu matto on varsinkin syksyisin erittäin käytännöllinen, koska lähes jokaisessa lapsiperheiden kotitalouksissa syntyy ongelmia hiekan, veden ja kuran tullessa kenkien mukana sisälle. Puhtaana pito on helpompaa eivätkä sukat kastu tai tule likaisiksi mentäessä pukemaan ulkovaatteita. Olohuoneessa on huomioitu erilaisia istumapaikkoja, jossa olisi mieleinen paikka istua ja oleskella. Jokaisella on oikeus itse määrittää oma reviirinsä, jolloin on mahdollisuus valita, vaikka erillinen säkkituoli istumapaikaksi.

Hajuaistiin liittyvät muutosratkaisut

Toukolan tiloissa on havaittu aiemmin esimerkiksi tunkkaisuutta, joka on nyt poistunut, kun tiloista on poistettu osittain vanhoja tavaroita. Poikien vessa on ollut myös ongelmallinen hajuhaittojen vuoksi, mihin eräs työntekijä on keksinyt ratkaisun. Hän tiesi enemmän pesuaineista, joita käytetään myös eläimien kanssa. Ne vievät hajuja pois, mutta ovat turvallisia ja itsessään hajusteettomia käyttä. Muutostöitä tehdessä on käytetty hajusteettomia maaleja, jotta hajuyliherkälle olisi

mahdollisimman mukava tulla tilaan. Sohvaa valitessa on valittu sellainen materiaali, joka hylkii likaa, jolloin esimerkiksi sohvalle kaatunut mehu ei imeydy siihen, vaan sen saa pyyhittyä pois. On otettava huomioon, että Toukolassa asuu pieniä lapsia ja tällöin sohvan materiaalin valinta oli hyvin tärkeä. Esimerkiksi myöskään oksennus ei pääse imeytymään sohviin ja tällöin ei niin helposti synny hajuhaittoja.

Eteinen

Kuva 1. Eteinen ennen muutostöitä ja muutostöiden jälkeen

Eteisen muutostöissä tuotiin selkeyttä koko tilaan. Muutos alkoi jo kuraeteisesta, johon uusittiin vaatesäilytystä varten naulakko ja lisättiin kenkätelineet. Matot uusittiin sekä kuraeteiseen että sisäpuolen eteistilaan. Matolla rajattiin tila näyttämään lapsille mihin eteinen loppuu. Maton muoto on pyöreä, joka mukailee silmän luonnollista liikettä. Välioovi vaihdettiin uuteen, tilaa selkeämmin erottavaksi. Puuttunut kaapinovi laitettiin paikoilleen ja eteisestä poistettiin ylimääräiset tavarat. Eteisessä tavaroilla on omat paikat, jotka ovat suljettujen ovien takana, jolloin ei tule tavara ähkyä, vaan jokainen avaa oman kaappinsa jolloin tulee rajattu määrä omia vaatteita mistä valita. Kaapinovit rauhoittavat tilaa, kun esillä on vähemmän asioita.

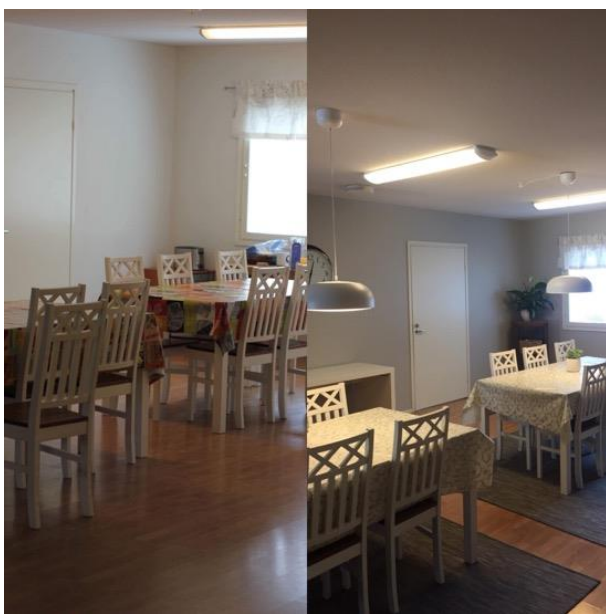
Näkö: Tavaroille löytyy omat paikat, jolloin tilan selkeys helpottaa hahmottamista. Maton pyöreä muoto rajaa eteisen selkeästi omaksi tilakseen, mikä selkeyttää tilan kokonaisilmettä ja erottaa eteisen käytävästä. Myös se mukailee silmän luonnollista liikettä ja on pehmeämpi hahmottaa, kuin terävät linjat. Väliooven pienempi lasi erottaa tilat paremmin toisistaan.

Kuulo: Äänieristystä edesauttavat paikoillaan olevat kaapinovit, matot ja välioovi. Väliooven pienempi lasipinta eristää ääntä paremmin, kuin vanhan oven suurempi lasi.

Tunto: Matto, joka tuntuu jalkojen alla mukavalta, mutta se myös kerää kosteuden sekä hiekan paremmin ja edistää puhtaanapitoa. Eteisessä on mukavampi toimia, kun lattia ei ole märkä ja hiekkainen. Väliovi eristää kylmyyttä ja varsinkin talvella tämä on tärkeää.

Haju: Kuraisten ja märkien vaatteiden kuivatus asianmukaisesti on tärkeää, kun ne ovat kuivat niin laitetaan ne omiin ovellisiin kaappeihin ja kengät jätetään kuraateisen puolelle. Ovelliset kaapit sitovat hajua hieman ja näin pyritään välttämään hajuhaitat.

Ruokailutila

Kuva 2. Ruokailutila ennen muutostöitä ja muutostöiden jälkeen

Ruokailutilassa haluttiin kiinnittää katse ruokapöytiin, joka onnistui valaisimien ja mattojen avulla. Ruuanottopiste vaihdettiin suurempaan ja sijoitettiin eri paikkaan. Tilaan tuli iso liitutaulu, johon merkitään strukturoidusti päivän ohjelmaa ja mihin laitetaan vuorossa olevat työntekijät. Yksikön lapsille on tärkeää olla tietoinen siellä tapahtuvista asioista sekä paikalla olevista ihmisistä. Tästä tietoisena on nyt Toukolassa päätetty alkaa pitämään nuorisopalavereja, jossa nuoret saavat päättää itseään koskevista asioista, esimerkiksi ruuan suhteen mitä haluaisivat syödä tai toiminta- ja liikuntapäivän ohjelman sisällöstä. Muutostöiden tuoma uusi ympäristö mahdollistaa ja motivoi siis myös työntekijöitä muuttamaan toimintatapoja ja uudistamaan niitä. Ruokapöytien alle laitettiin matot ja ruuanottopiste siirrettiin.

Tilaan laitettiin uudet valaisimet vanhojen lisäksi, mutta vanhoja loisteputkivalaisimia ei enää juuri käytetä.

Näkö: Seinien maali on hyvin neutraali ja maanläheinen, jolloin se luo tyyneyttä tilaan. Valaisimet tuotiin suoraan pöytien päälle ja kohdistettiin oikein. Valaisimien valon lähde ei myöskään näy, joten se on silmälle aistiystävällisempi. Pöytäliinat vaihdettiin myös neutraalimpiin sävyihin. Kasveja laitettiin tilaan tuomaan luontoa lähemmäksi, jolla on rauhoittava vaikutus.

Kuulo: Matot on juurikin kohdistettu pöytien alle, jotta ne hiljentävät tuolien siirtelystä johtuvia ääniä. Matot myös eristävät yleisesti ääniä.

Tunto: Pöytien alla olevat matot tuovat lämpöä.

Haju: Tilaan tuodut viherkasvit puhdistavat sisäilmaa.

Olohuone

Kuva 3. Olohuone ennen muutostöitä ja muutostöiden jälkeen

Olohuoneen huonekalujen järjestystä muutettiin. Tietokone siirrettiin takahuoneeseen ja tietokonenurkkauksen tilalle tuli säkkituolit, jonka ajatuksena oli antaa asukkaille myös omaa tilaa. Toisille voi olla haastavaa istua kosketuksissa toiseen ja nyt tila antaa mahdollisuuden olla samassa huoneessa muiden kanssa, mutta niin ettei tarvitse olla täysin toisen läheisyydessä, kun voi valita säkkituolin,

lattiatyynyn tai sohvista toisen. Ennen tilassa oli yksi iso sohva, joka oli melko hallitseva, joten nyt päädyttiin kahteen helppohoitoiseen sohvaan ja näin tila on helpommin muokattavissa. Vanhat rahat päällystettiin ja tässä kohtaa ajatuksena oli ekologisuus sekä käyttökelpoisten vanhojen tavaroiden hyödyntäminen uudelleen. Viherkasveja tuotiin olohuoneeseen, koska ne tuovat kodinomaisuutta. Kasvien kautta pyritään tuomaan luontoa sisälle, jopa kuva viherkasvista tai luonnosta alentaa todetusti ihmisen sykettä. Tulevaisuudessa kasveja tulisi tuoda tilaan enemmän. Olohuoneessa verhotankoja nostettiin ylemmäs, jotta tilaan tulee avara tuntu. Tilaan on myös tuotu sohville pehmeitä sisustustyynyjä ja peittoja. On tärkeää, että peitot ja tyynyt ovat pehmeän tuntuisia, joihin on mukava käpertyä. Olohuoneen seinissä käytettiin samaa maalia kuin muissakin tiloissa.

Näkö: Seinien väri miellyttää silmää. Verhotankojen nosto luo tilaan avaruuden tunnetta sekä verhot ovat läpikuultavat ja päästävät kauniisti valoa olohuoneeseen. Valaisimet kohdennettiin oikein, jotta valo ei kohdennu silmiin. Uudet valaisimet lattialla ja pöydillä antavat tilaan pehmeää ja epäsuoraa valaistusta, joka muuttaa tilan tunnelmaa miellyttävämmäksi. Kalusteita karsittiin ja uudelleen sijoitettiin, mikä helpottaa tilan hahmottamista. Tilasta tehtiin avarampi, jotta tila ei hallitse käyttäjäänsä vaan käyttäjä tilaa.

Kuulo: Farkkukankaasta tehty ryijy ja taulut vaimentavat ääniä, kuten myös pehmeät matot. Tietokoneen pois siirtäminen rauhoitti tilaa. Kalusteiden uudelleen sijoittelu muodosti tilaan kaksi erillistä oleskelutilaa ja kaikki eivät enää ole yhdessä nurkassa sohvalla, vaan oleskelua on kahdessa pisteessä, jolloin tilan äänimaisema pysyy rauhallisempana.

Tunto: Olohuoneen sohville tuotiin pehmeitä peittoja ja sisustustyynyjä. Lattioille sijoitettiin suuria istuintyynyjä, joilla on mukava oleskella esimerkiksi elokuvaa katsellessa. Olohuoneeseen tehtiin nurkkaus, jossa on kaksi pehmeää ja mukavaa säkkituolia. Muutostöillä on haluttu tuoda tilaan erillisiä kalusteita, jolloin on helpompi säilyttää oma reviiri. Sohvilla istuminen ei sovi kaikille, vaan kaivataan selkeämpi oma tila.

Haju: Sohvat vaihtuivat helposti pestävään ja pyyhittävään materiaaliin, joihin ei tartu lika tai erilaiset hajut. Tilan uudet kalusteet ja materiaalit toivat raikkautta tilaan.

Pelihuone

Kuva 4. Pelihuone ennen muutostöitä ja muutostöiden jälkeen

Pelihuoneen seinät maalattiin rauhoittavalla maanläheisellä värillä. Huone on ollut aika täynnä huonekaluja ja nyt tilaa on selkeytetty viemällä ylimääräistä tavaraa pois ja tuomalla tarpeellisia kalusteita tilalle. Huoneelle ei ollut aiemmin selkeää funktiota. Huoneeseen tuotiin suurempi hyllykkö pienten nurkkauksesta, matto vaihdettiin ja lisättiin tauluja seinille. Hyllykköön on tuotu tavaroille erilaisia koreja. Nyt tavaroilla on selkeät paikat ja se tuo seesteisyyttä tilaan. Patjoista rakennettu kasa vaihtui levitettävään vuodesohvaan. Tämän tilan käytöstä tuli työntekijöiltä selkeä toive, että tilaa pitää pystyä käyttämään moniin eri tarpeisiin sekä tilan tulee palvella kiireisesti sijoitetun lapsen tarpeita, kun tilanne sen vaatii.

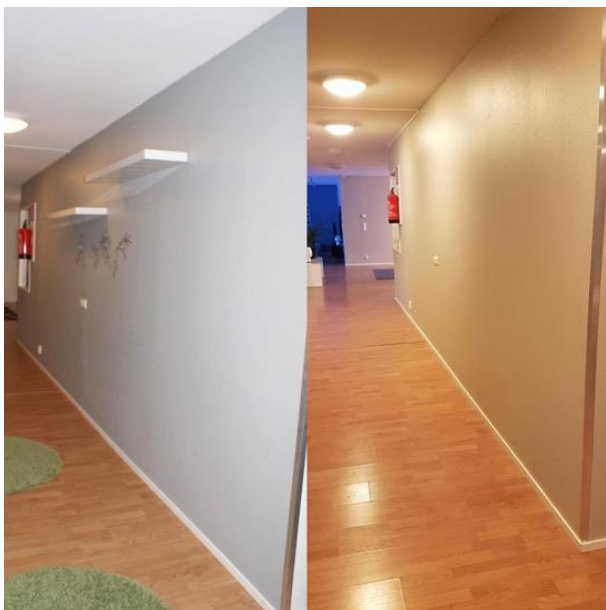
Näkö: Seinät ovat maalattu tilaa pehmentävällä värillä. Ylimääräiset tavarat vietiin pois. Suuri hylly selkeyttää tilaa ja sinne sai sijoitettua lautapelejä, videopelejä ja elokuvia. Kun tavaroilla on omat paikat se selkeyttää tilan hahmottamista ja luo lapselle/nuorelle selkeän toimintamallin. Epäsuoraa valoa tuotiin myös tähän tilaan, jotka saa kohdennettua edellisiä paremmin. Valaisimissa on otettu huomioon, että valon lähde ei näy, koska se rasittaa silmää.

Kuulo: Suuri hyllykkö siirrettiin keittiön vastaiselle seinälle, jotta se estäisi yhteisistä tiloista kantautuvia ääniä. Matto myös sitoo ääntä ja ehkäisee kaikumista tilassa.

Tunto: Tilaan vaihdettiin pehmeä karvalankamatto. Vuodesohvalle tehtiin suuri selkänojatyyyny ja laitettiin pehmeitä & lämpöisiä vilttejä sekä sisustustyyynyjä.

Haju: Vanha patjapino ja matto vietiin pois. Näin tilasta tuli raikkaamman tuoksuinen.

Käytävä

Kuva 5. Käytävä ennen muutostöitä ja muutostöiden jälkeen

Käytävällä oli jo ennestään laudoitettu paneeliseinä, jota jatkettiin myös sinne ruokailutilaan. Turvallisuuden ja käytävän kapeuden vuoksi paneloitua seinää vastapäätä olevalta seinältä poistettiin kaksi hyllyä, jotka siirrettiin pienten nurkkaukseen. Seinä maalattiin samaan yhtenäiseen sävyyn kuin muut seinät, jota ennen siitä tasoitettiin reiät pois. Tilaan on tarkoitus vielä tehdä styrox-tauluja nuorten kanssa, kun siihen löydetään aikaa. Taulut päällystetään kivalla kankaalla. Taulut imevät ääntä itseensä ja ovat turvalliset, koska ne tehdään pehmeästä materiaalista. Styrox-taulut ovat huomattavasti edullisempi ratkaisu kuin esimerkiksi akustiikkalevyt, mutta yhtä toimiva.

Näkö: Seinien väri neutraali ja puinen paneloitu seinä lämpöinen sekä maanläheinen.

Kuulo: Vastakkaiselle seinälle tehdään styroksitaulut, jotka päällystetään samalla farkkukankaalla, jota on myös olohuoneessa. Taulut keräävät ääntä ja näin se estää kaikumisen käytävällä.

Tunto: Puupaneloitu seinä vaikuttaa tuntoaistiin. Puumateriaalin käyttö on suositeltua aistiesteettömässä sisustuksessa.

Haju: Ei tehtyjä muutostöitä.

Takkahuone

Kuva 6. Takkahuone ennen muutostöitä ja muutostöiden jälkeen

Takkahuone oli lähes käyttämätön tila, haluttiin sille käyttötarkoitus. Tietokonenurkkaus päätettiin siirtää tähän tilaan olohuoneen rauhoittamiseksi ja siellä voi rauhassa käyttää ruutuaikansa. Lisäksi tilaan tuotiin pyöreä pöytäryhmä, jotta tilaa voitaisiin käyttää esimerkiksi yhteisiin askarteluhetkiin. Tämän tilan käyttö on uusinut toimintamalleja takan käytöllä sekä askartelu- ja oleskelutilana. Näillä ratkaisulla tila, jota ei ennen ole juurikaan käytetty, tuli nyt toimivaksi ja hyödylliseksi. Takka on otettu taas käyttöön pitkän ajan jälkeen. Se tuo tilaan lämpöä ja tuli on rauhoittava elementti, sillä tuodaan visuaalisuutta sekä perinteitä lapsille. Askartelutarvikkeita varten tilaan tuotiin hyllykkö ja seinältä poistettiin ryijy tilan yleisilmeen rauhoittamiseksi. Takkahuoneessa maalattiin seinät myöskin yhtenäisellä värillä

muiden tilojen kanssa. Matot vaihdettiin, jotta tilaan saatiin hieman väriä ja ikkunattomaan tilaan tuotiin kaksi uutta valaisinta.

Näkö: Valaisimista tulee pehmeää valoa, joka on kohdennettu epäsuorasti eikä valonlähde näy. Takan tulta on rauhoittava katsella ja pyöreä pöytä sekä pyöreät matot mukailevat silmän luonnollista liikettä.

Kuulo: Takassa puiden tuoma rätinä rauhoittaa mieltä. Peli aikojen puitteissa tietysti ääntä tulee tietokoneesta, mutta se ei ole häiritsevä, koska nyt tämä tila on sille tarkoitettu.

Tunto: Kolme pyöreää mattoa, tuovat pehmeyttä ja niillä on ihana istuskella takan tuomassa lämmössä.

Haju: Takka on otettu nyt uudelleen käyttöön ja sen myötä tuleva tuoksu vie ihmisen lähemmäs luontoa ja tuoreet puut kopassa tuoksuvat ihanalta metsältä.

Pienten nurkkaus

Kuva 7. Pienten nurkkaus ennen muutostöitä ja muutostöiden jälkeen

Pienten nurkkaus oli täysin käyttämätöntä tilaa, joka otettiin nyt käyttöön. Siellä oli ainoastaan yöhoitajan tuoli, missä vuorossa oleva valvoi. Nyt tila hyödynnettiin kokonaan lasten leikkialueeksi. Tila maalattiin ja sinne tuotiin talon pienimmille lapsille patjoja, tyynyjä, vilttejä ja katos muodostamaan majan. Ikkunaverhoiksi

laitettiin harsoa ja samaa harsoverhoa käytettiin myös rajaamaan nurkkausta ja pieneksi näköesteeksi myös rajaamaan takkahuoneen ja pienten nurkkauksen toisistaan. Käytävältä siirrettiin valkoiset hyllyt tähän tilaan ja hyllyjen päälle maalattiin mukavat leikkisät pilvet. Hyllyjen alapuolelle sijoitettiin matala avotaso, joka toimi ennen tv-tasona olohuoneessa ja sen päällä voi vaikka leikkiä pikkuleluilla. Tasoa käytetään myös kirjojen ja lelujen säilytykseen. Tilaan tuotiin värikäs räsymatto ja nojatuoli vaihdettiin uuteen.

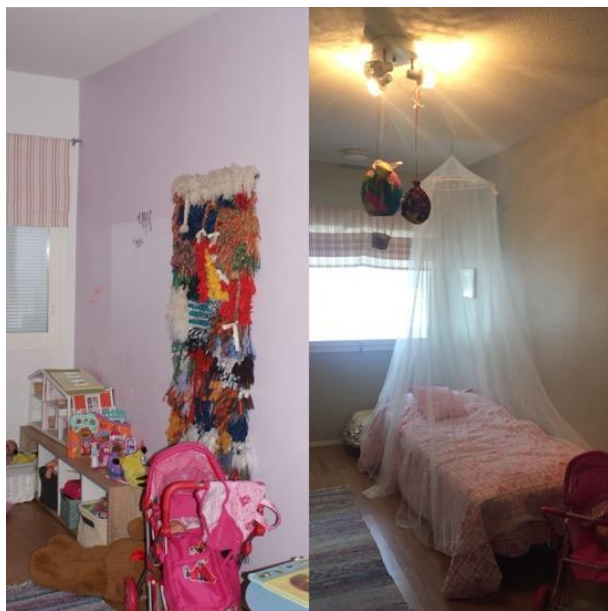
Näkö: Seinät ovat rauhoittavan väriset ja tila on nyt selkeästi rajattu. Tila on kutsuvan näköinen, mikä houkuttelee lapsia sinne leikkimään.

Kuulo: Matto, patjat, taso ja hyllyt kirjoineen ehkäisevät äänen kaikumista tilassa.

Tunto: Nurkassa olevassa pesässä on ihanan tuntuiset ja pehmeät patjat, tyynyt sekä viltit, jossa voidaan lukea vaikka iltasatu tai ottaa päiväunet. Nyt tilassa on mukava nojatuoli, jossa ohjaajien on hyvä istua ja valvoa lasten leikkejä sekä unta. Matolla on pehmeä istuskella, jos vaikka leikkii autoilla tason päällä.

Haju: Ei tehtyjä muutostöitä.

Lastenhuoneet

Kuva 8. Lastenhuoneet ennen muutostöitä ja muutostöiden jälkeen

Jokaisen lapsen huone on maalattu neutraalilla värillä, jota löytyy muualtakin talosta. Huoneiden seinistä reikiä tasoitettiin ja tarvittaessa ovia vaihdettiin uusiin. Muutoksen innoittamana lapset/nuoret karsivat tavaroita pois ja järjestelivät huoneitaan uudelleen. Huoneiden osalta ei tehty muita muutostöitä. Jokainen saa sisustaa huoneensa niin kuin haluaa ja tehdä siten huoneesta itsensä näköisen.

7.3 Ryhmätapaamiset Jukolan tilojen aistiesteettömyyttä koskien

Ryhmätapaamiset Jukolassa työryhmän kanssa ei tämän projektin aikataulun puitteissa toteutuneet vaan yhteyttä pidettiin sähköpostitse ja puhelimitse koskien Jukolan tulevia muutostöitä. Muutostyöt toteutetaan vasta vuonna 2019, jolloin on mahdollisuus toteuttaa kaikki tarvittavat muutostyöt kerralla. Saimme sisustussuunnittelijalta sisustussuunnitelman koskien Jukolan aistiesteettäviä muutostöitä, jotka käsitellään seuraavassa kappaleessa.

7.4 Lasten- ja nuorten koti Jukolan aistiesteettömät muutostyöt

Tässä kappaleessa käsittelemme lasten- ja nuorten koti Jukolan aistiesteettäviä suunniteltuja ja tulevia muutostöitä tila kerrallaan. Jukolan aistiesteettömät muutostyöt havainnollistetaan tilakohtaisesti ennen ja jälkeen kuvilla sekä ratkaisut avataan auki kokonaisuudessaan lausein sekä neljän keskeisen aistialueen (näkö-, kuulo-, tunto- ja hajuaisti) kautta.

Eteinen

Kuva 9. Eteinen

Eteiseen seinät tullaan maalaamaan harmahtavalla yleissävyllä, jota käytetään muuallakin talossa. Eteisen päätyseinä paneloidaan harmahtavalla puu paneelilla. Tilaan tuodaan korkeat kenkätelineet ja tyylikkäitä valkoisia oksanaulakoita. Suunnitelmissa on laittaa voimaa ja hyvää mieltä tuova mietelausetaulu seinälle.

Näkö: Korkeat kenkätelineet ja naulakot mahdollistavat sen, että tavarat voivat olla omilla, niille tarkoitetuilla paikoillaan, jolloin tila selkeytyy ja hahmottaminen helpottuu. Seinien värimaailma on hyvin neutraali, joka ei ärsytä katsojan silmää.

Kuulo: Panelointi parantaa pienen tilan akustiikkaa.

Tunto & haju: Näiden aistien osalta ei tähän tilaan ole muutostöitä suunnitteilla.

Aulatila

Kuva 10. Aulatila

Aulatila maalataan samalla värillä kuin muutkin tilat. Tilaan tuodaan eteismattoa rajaamaan alue oviaukosta kaapin kulmalle asti. Eteismatto tulee olemaan kaarevan muotoinen. Ulko-ovelta päin katsottuna aulatilán oikealla puolella olevan valkoisen kaapin yläpuolelle laitetaan led-nauha tuomaan epäsuoraavaloa. Ulko-ovelta katsottuna vasemmalla puolella on peilikaapisto, joka uusitaan. Sen vanha runko säästetään, päätylevy uusitaan valkoisella levyllä, yläkaapin ovet sekä peiliovet vaihdetaan uusiin kokopitkiin peilioviin. Tilaan tuodaan myös seinälle infotaulu, joka helpottaa arjen strukturointia ja nuoret näkevät viikon ohjelmat sekä vuorossa olevat työntekijät.

Näkö: Seinien sävystä tulee koko talon kanssa yhtenäinen. Kaapin päälle tuleva led-valonauha on silmille ystävällinen, kun se kohdistetaan epäsuorasti. Kuramaton pyöreä muoto mukailee silmän luonnollista liikettä. Peilikaapin ovien vaihto pelkistää kaapinovien ilmettä, jolloin hahmottaminen helpottuu. Kaapiston tuleville tavaroille mietitään selkeämmin omat paikkansa, joka tukee tilojen toiminnallisuutta ja lisää nuorten mahdollisuutta toimia mahdollisimman omatoimisesti.

Kuulo: Äänieristystä edesauttaa matto, kaapistot ja korkista tehty infotaulu.

Tunto: Eteismatto tuo tuntoärsykettä jalanpohjille, joka ei kuitenkaan ole ikävän tuntuinen.

Haju: Tämän aistin osalta ei suunniteltu muutostöitä.

Olohuone

Kuva 11. Olohuone

Olohuoneen seinät maalataan samalla harmahavalla yleissävylä. Tilaan laitetaan puuttuvat kattolistat sekä verhotangot nostetaan ylemmäs ja niitä pidennetään. Kappaverhot vaihdetaan sivuverhoihin. Tilaan tuodaan uusi sohva ja uusi tv-taso. Televisio ja sohva vaihtavat paikkaa. Sohvan taakse asetetaan suuri ryijy akustiikkaa luomaan. Myös säkkituoleja tilataan, jotta tarjolla olisi erilaisia istumapaikkavaihtoehtoja. Tekokasveja asetellaan tilaan tuomaan vehreyttä. Olohuoneeseen laitetaan iso pehmeä matto sekä keltainen sivupöytä mukavasti tuomaan väriä. Olohuoneessa on tällä hetkellä myös kovin vähällä käytöllä oleva tila, jossa on takka. Tila mahdollisesti rajataan väliseinällä, jotta sen viereinen makuuhuone ja wc saisivat kaipaamaansa yksityisyyttä ja rauhaa. Samalla takan ääreen voitaisiin tuoda kiinteitä istumapaikkoja, jotta takkatulen ääressä olisi mukava oleskella.

Näkö: Verhotankojen nosto luo tilaan huonekorkeutta ja sivuverhot avaruutta. Seinien neutraali väri vähentää aistiärsykyksiä. Tekokasvit tuovat luontoa sisälle, jolla on hyviä rauhoittavia vaikutuksia ihmismieleen ja ne luovat kodinomaisuutta.

Kuulo: Matto, verhot, säkkituolit ja ryijy äänieristävät suurta tilaa.

Tunto: Pehmeällä matolla ja mukavilla säkkituoleilla on kiva istuskella.

Haju: Uuden sohvan materiaali on helposti puhdistettavissa, joten siihen ei erilaiset hajut ota kiinni ja muutenkin uudet huonekalut raikastavat tilaa.

Käytävä

Kuva 12. Käytävä

Käytävän seinät maalataan samalla sävyllä, mitä laitetaan muuallekin taloon. Tilaan tuodaan olohuoneesta lipasto, jonka tarkoituksena on katkaista käytävämäistä tilaa ja luoda sinne visuaalinen kiintopiste, joka tekee tilasta huonemaisemman. Tämän lipaston päälle tehdään viherseinä. Käytävän vasemmalla seinällä oleva liitutaulu maalataan uudestaan ja liitutaulu rajataan valkoisin kehyksin. Pitkien mattojen tilalle vaihdetaan pyöreitä mattoja.

Näkö: Seinien väri ja viherseinä tuovat kaivattua raikkautta tilaan. Pyöreät matot ovat silmän liikettä mukailevat.

Kuulo: Liitutaulu, viherseinä ja matot sitovat ääniä itseensä, jolloin ne äänieristävät tilaa.

Tunto: Matot tuovat pehmeyttä ja lämpöä jalkojen alle.

Haju: Tämän aistin osalta ei suunniteltu muutostöitä.

Ruokailutila

Kuva 13. Ruokailutila

Huone maalataan sävyllä, joka on pehmeä ja silmää miellyttävä. Seinillä olevat taulut ja kello sijoitellaan uudelleen sekä kattoon laitetaan listat. Tilassa olevat pöydät vaihdetaan mahdollisesti uusiin. Pöydät sijoitetaan erilleen toinen toiselle puolelle huonetta ja toinen toiselle. Tällä pyritään rauhoittamaan ruokailutilannetta. Yksiköissä on muistettava, että jo yksi rauhaton nuori saa koko ruokailutilanteen helpommin levottomaksi. Pienemmissä pöytäryhmissä rauhallinen tunnelma on helpompi ylläpitää. Lisäksi seurustelu ruokailun yhteydessä on helpompaa, kun seurue on pienempi. Lamput vaihdetaan uusiin ja kohdennetaan pöytien päälle tuomaan kohdennettua suoraa valoa. Pöytien alle on myös suunnitteilla sijoittaa suuret matot. Tilassa olevan ikkunan verhotanko nostetaan ylemmäs ja pidennetään sivuille päin, jolloin verhot eivät tule ikkunan eteen estämään valon tuloa ja verhovalinnaksi on ajateltu valkoisia kevyitä verhoja.

Näkö: Tavaroiden uudelleen sijoittelulla tuodaan tilaan selkeyttä, joka helpottaa näköaistia. Tilaan on tulossa paremmin kohdennetut valaisimet, joiden valo on pehmeämpää ja miellyttävämpää. Seinien väri jälleen tulee olemaan silmää

miellyttävä ja yhtenäinen muiden huoneiden sävyn kanssa. Verhotankojen nosto sekä pidentäminen luo tilaan avaruutta ja valoa.

Kuulo: Matot pöytien alla hiljentävät tuolien siirtelystä mahdollisesti tulevaa ääntä. Matot eristävät yleisestikin ääniä. Tilaan tulevat puiset kalusteet kolisevat metallikalusteita vähemmän. Pienemmät pöytäseurueet pitävät äänitason todennäköisesti matalampana.

Tunto: Matot tuovat tilaan lämpöä ja jalkojen alle mukavaa tuntua.

Haju: Tämän aistin osalta ei suunniteltu muutostöitä.

Keittiö

Kuva 14. Keittiö

Keittiöön asennetaan saareke, jolloin keittiössä lisääntyy lasku-/ tasotilaa. Tasoilla on sitten tilaa, vaikka yhdessä laittaa ruokaa tai leipoa. Sen lomassa voi saada aikaan hyvinkin hedelmällisiä keskusteluja yhdessä ohjaajan kanssa. Ei eriteltäviä aistien osalta tulevia muutostöitä, koska eivät kuulu muutostöiden piiriin.

Yläkerran aulatila

Kuva 15. Yläkerran aulatila

Aulatilan seinät maalataan samalla sävyllä alakerran kanssa. Ikkunoihin laitetaan rauhallisen väriset verhot ja tilaan tuodaan iso matto, joka parantaa akustiikkaa. Ylimääräiset ja rikkinäiset tavarat kuljetetaan pois, jotta nyt tila saadaan nuorten omaan käyttöön ja sinne tuodaan esimerkiksi biljardipöytä, pöytäfutis, pöytälätkä ja nyrkkeilysäkki. Stressin purku ja rentoutuminen tarkoittavat eri ihmisille eri asioita. Monen nuoren kohdalla pelailu ja melko fyysinenkin tekeminen on tärkeitä kuormituksen purkukeinoja, joita on osattava käyttää vain systemaattisesti, johon tarvitaan mahdollista ohjausta. Tilaan olisi myös kiva laittaa nuorten itse tekemiä tauluja ja ryijyjä tai makrameja.

Näkö: Seinien maali on neutraalinen värinen ja verhot antavat peräseinälle raamit.

Kuulo: Taulut, ryijy, makramee, verhot ja iso matto parantavat akustiikkaa.

Tunto: Matto tuo jalkojen alle pehmeyttä ja seinällä roikkuva ryijy tai makramee on kivan tuntuinen.

Haju: Ylimääräisten vanhojen tavaroiden vienti pois raikastaa tilaa.

Yläkerran oleskelutila

Kuva 16. Yläkerran oleskelutila

Seinät ja katto tasoitetaan, jonka jälkeen ne maalataan. Tilaa halutaan selkeyttää, joten se pyritään jakamaan kolmeen osaan pystypilarien kohdalta kattoon laitettavien kiskojen avulla, joihin laitetaan ohuet valkoiset verhot, joita on helppo liikutella. Kuvassa perimmäiseen tilaan suunniteltiin pöytäryhmää, jota voi käyttää esimerkiksi kokoustilana. Keskelle jäävään tilaan tuodaan alakerran vanha tv-taso sekä tv. Sohviksi on ajateltu yksittäisiä sohvakappaleita, joista voi muodostaa kokonaisen sohvan tarvittaessa ja halutessa siitä saa yksittäisiä osia, joita voi liikutella. Kuvassa olevan biljardipöydän tilalle on suunniteltu hierontapistettä. Ikkunaan mahdollisesti voisi hankkia pimennysverho, että tv- ja elokuvakatseluista tulisi miellyttävämpiä valoisaankin aikaan.

Näkö: Seinien maalaus ja verhot tuovat tilaan rauhoittavuutta. Tilojen uudelleen järjesteleminen selkeyttää katsojaa.

Kuulo: Tilan jakaminen pienempiin osiin parantaa ison tilan akustiikkaa.

Tunto: Matto ja mukavan pehmeät uudet sohvut.

Haju: Kun vanhat tavarat ja huonekalut viedään pois, niin tila raikastuu.

Terassi

Kuva 17. Terassi

Terassi on itsessään rakennuksesta eriytetty tila, jolle on ajateltu tehdä trukkilavoista sohvaryhmä. Tarkoituksena on, että nuoret pääsevät maalaamaan lavat valkoisiksi ja lavojen päälle tuodaan pehmusteet. Terassille on mahdollisuus tulla rakennuksen sisältä rauhoittumaan varmasti välillä kovaakin ääntä pakoon. Ei eriteltäviä aistien osalta tulevia muutostöitä, mutta Jukola sijaitsee rauhallisella alueella metsän keskellä ja talon terassilta näkyy joelle, joka on itsessään hyvin vahva rauhoittava elementti. Ulkona rauhoittumista ja oleskelua varten oleva tila mahdollistaa myös luonnon ääniin keskittymisen, esimerkiksi linnunlaulu, metsän huomina ja sateen ropina.

8 POHDINTA

Aiheen valinta ja ajankohtaisuus

Toisen vuoden sosionomi opiskelijoina valitsimme suuntautumisvaihtoehtoista erityiskasvatuksen. Erityiskasvatuksen opintojen aikana kävimme läpi aistiesteettömyyttä, jonka tärkeyden ja merkityksen ymmärsimme molemmat heti. Kun tuli aika, jolloin aloimme miettimään opinnäytetyön tekoa, niin saimme erityiskasvatuksen lehtorilta ajatuksen ja idean lähteä tekemään projektin puitteissa opinnäytetyötä Lehmuskolo Oy:lle, jolla oli siihen tarvetta. Lehmuskolo Oy oli ottanut itse yhteyttä heillä aiemmin työskennelleeseen henkilöön, joka nykyisin tekee sisustussuunnittelijan työtä. Hän lähti projektiin mukaan ja kysyi tuekseen Samkin lehtoria, joka työskentelee Esteettömyys ja saavutettavuus tutkimusryhmässä.

Esteetön liikkuminen on ihmisten tietoisuudessa melko hyvin ja julkisissa rakennuksissa esteetön liikkuminen huomioidaan niin, että jokainen pääsee liikkumaan esteettömästi esimerkiksi pyörätuolilla tai rollaattorilla. Nykyiset kerrostaloasunnot pitää rakentaa mahdollisimman esteettömiksi, josta on määrätty asetus 1.1.2018 alkaen koskien uusia rakennuslupia (Rakennusteollisuuden www-sivut 2018.) Rakennus ja sen piha, yleiset oleskelualueet sekä hissi on suunniteltava ja rakennettava niin, että huomioidaan esteettömyys ja käytettävyys erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta ja tämä on valtioneuvoston asetuksissa määrätty koskien rakennuksen esteettömyyttä (Ympäristöministeriön www-sivut 2018.) Nyt lähdetäänkin valtaamaan esteettömyyden kannalta uutta aluetta eli aistiesteettömyyttä. Aistiesteettömyydestä on vielä kovin vähän tietoa ja varsinkin kirjoitettua materiaalia on vielä vähemmän, joten koemme, että meidän opinnäytetyömme on erittäin ajankohtainen ja innovatiivinen eli tätä aihealuetta tullaan tulevaisuudessa kehittämään vielä paljon.

Opinnäytetyön tavoitteet ja menetelmät

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tuottaa kirjallista materiaalia aistiesteettömyydestä. Erityisesti kirjallisen materiaalin tarkoitus on mennä ohjeistukseksi Lehmuskolo

Oy:lle, jota voi myös muut alan ammattilaiset käyttää, jotka työskentelevät erilaisissa asumisyksiköissä.

Opinnäytetyömme toteutettiin projektityönä, jonka koemme ja uskomme olleen hyvä toteutustapa tämän kaltaiselle työlle. Projektityössä on aina otettava huomioon projektin aikataulutus, joka tässä meidän projektissamme oli kaikkein ongelmallisinkin, koska esimerkiksi Jukolan muutostöitä ei ole vielä edes aloitettu, vaan ne siirtyivät ensivuodelle. Täten huomasimme, että projektissa on aina myös omat riskinsä ja hyvälläkään suunnittelulla ei voi välttää mahdollisia muutoksia kuluessa on oltava joustava ja aina pitää varautua tuleviin muutoksiin. Projektityömme sisällön suunnittelun kannalta etuna oli se, että siinä oli mukana monia ihmisiä eri osaamisaloilta, jolloin toiveita ja ajatuksia aistiesteettömistä muutostöistä saatiin kattavasti. Samalla tämä toi mukanaan myös haasteen liittyen lopulliseen opinnäytetyön tuotokseen. Jotta opinnäytetyömme lopullinen tuotos olisi vastannut paremmin tilaajan tarpeisiin, olisi meidän opinnäytetyöntekijöiden kannattanut olla enemmän ja säännöllisesti yhteydessä projektin tiimoilla työskenteleviin henkilöihin. Toki olisimme mekin toivoneet yhteydenottoa ja kiinnostusta työn etenemiseen liittyen.

Menetelmänä varsinaisessa opinnäytetyössä käytimme ryhmähaastattelua, koska itse kirjallisen materiaalin osuus on niin pieni, että sanallisen informaation jako oli paras keino saada opinnäytetyöhön aineistopohjaa. Tietenkin itsessään tehdyt muutostyöt lasten- ja nuortenkodeihin olivat pohjana, joiden muutoksista käytimme kuvallista materiaalia opinnäytetyössä, joita sitten analysoimme aistikartoituslomakkeen kautta tila kerrallaan.

Nyt jälkikäteen ajateltuna asia, jota muuttaisimme opinnäytetyön tekemisessä olisi oma ajan käyttö, koska suunnitelmiiimme kuului alun perin tehdä tätä opinnäytetyötä kesä- ja heinäkuun ajan, mutta kuumen kesän positiivisesti yllättäessä sisältäen vain vähän sateisia päiviä, niin työn tekeminen jäi kesällä todella vähäiseksi. Nyt syksyllä olemme töiden ohessa tehneet vähäisellä vapaa-ajalla opinnäytetyötä, mutta ne ovat niitä valintoja.

Opinnäytetyön tulokset

Tuloksia on kovin vaikea mitata, koska ei ole olemassa sellaista mittaria, joka voisi heti mitata ihmisten hyvinvoinnin tai stressaamattomuuden. Pitää muistaa, että aistiesteettömyys on asia, joka ei tule koskaan täysin valmiiksi, koska jokainen ihminen kuormittuu eri tekijöistä, joihin on omat keinonsa rentoutua. Tärkeimpänä tuloksena pidämme jo itsessään sitä, että on lähdetty tekemään aistiesteetöntä asumista näihin lasten- ja nuortenkoteihin. Siinä tulee ilmi, että on ymmärretty aistiesteettömyyden tärkeys ja se tarkoittaa sitä, että on jonkinlainen tieto ja asenne muutos tapahtunut. Tuloksista näkyvin on Toukolan tehdyt muutostyöt, jotka jatkavat muokkautumistaan ja on tarkoituskin, että asioiden muutostöitä jatketaan, ei pelkkää konkreettista muutostyötä vaan nimenomaan myös toimintatapojen eli toimintamallin muuttuminen ja kehittyminen. Muutostyöt ovat selkeyttäneet työntekijöiden sekä lasten ja nuorten toimimista kaikissa tiloissa, koska kun toimintamalli selkeytyy ja tavaroilla/esineillä on omat paikat ja tiloilla selkeät käyttötarkoitukset, on jokaisen arki helpompaa. Päätelmämme on, että tehdyt muutostyöt lisäävät ihmisten hyvinvointia ja vähentävät stressitekijöitä.

Aistiesteettömyydestä puhuttaessa tärkeää on huomioida rakenteiden, tilaratkaisuiden ja sisutuksen ohella myös ympäristön toiminnallisuus, jossa tietyille toiminnoille ja tavaroille on oma paikkansa ja struktuurinsa. Ajatus aistiesteettömyydestä osana toiminta- ja ohjauskulttuurina korostuu lastensuojelun arjessa, jossa pelkät selkeät tilat eivät riitä vaan myös ohjaustyön on oltava selkeää ja strukturoitua, ennakoitavaa ja turvallista, jotta nuoren stressikuppi ei pääse suotta läikkymään. Tässä opinnäytetyössä keskityttiin kuitenkin vain kohteena olevien tilojen varsinaisiin muutostöihin ja itse toimintaympäristön strukturointi ja toimintamalli jätettiin tarkastelun ja raportoinnin ulkopuolelle. Ajattelemme sen olevan itsessään asiana niin laaja ja tärkeä, että siitä voisi tehdä ihan oman opinnäytetyön.

Oma ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöksi saimme aiheen, joka oli meille mieluisa, kiinnostava ja, jonka koimme tärkeäksi. Tämän opinnäytetyön laajuus oli sen verran suuri, että siihen

projektiin oli hyvä lähteä kahden ihmisen, koska projektissa oli suunnitelmissa toteuttaa kahden erillisen lasten- ja nuortenkotien aistiesteettömiä muutostöitä. Aluksi jaoimme lasten- ja nuortenkodit niin, että toinen otti toisen ja toinen toisen. Projektia aloimme heti työstämään yhdessä Toukolan puitteissa vuonna 2017, koska Jukolan muutostyöt oli suunniteltu alkaviksi vuoden 2018 alusta. Projektin edetessä uuteen vuoteen kävi ilmi, että Jukolan muutostyöt eivät tule alkamaan alkuvuodesta, vaan aikaisintaan kesällä tai alkusyksystä 2018, joten päädyimme opinnäytetyöparina jatkamaan rinnakkain yhdessä Toukolan osalta. Myöhemmin selvisi, että Jukolan muutostyöt tullaan tekemään vasta vuonna 2019, joten valmiit muutostyöt eivät edes kerkeä meidän opinnäytetyön aikatauluun.

Olemme työstäneet opinnäytetyötä koko ajan yhdessä. Aikataulun sovittaminen ja ajankäytön hallinta on ollut haasteellista. Alkuperäisen suunnitelman mukaan olimme ajatelleet tehdä opinnäytetyötä kesällä enemmän, kuten jo edellä mainitsimme. Nyt syksyllä tehdessämme opinnäytetyön kirjallista osuutta haasteellista on ollut aikataulujen sovittaminen yhteen, koska molemmat ovat työelämässä. Työaikamme ovat niinkin paljon erilaiset, että toinen työskentelee päivisin ja toinen öisin. Yhteisen ajan löytäminen on ollut osa ammatillista kasvua ja omien voimavarojen sekä hermojen käyttäminen paineiden ollessa suurina olemme myös oppineet tuntemaan toisemme paremmin.

Ammatillista kasvua on tapahtunut laajalti tämän projektin aikana. Työskentely eri alojen asiantuntijoiden kanssa on kasvattanut meitä ja opettanut meille uusia asioita. Kuitenkin pidämme kirjallista tuotosta suurimpana ammatillisen kasvun kohtana, sillä omien ajatusten ja mielipiteiden tuominen täytyi pohjata aina johonkin lähteeseen. Lähteiden käyttö tuotti ajoittain hankaluuksia, mutta suurin ongelma kuitenkin oli lähteiden vähyys. Meidän kahdenkeskinen reflektointi on ollut omasta mielestämme erinomaista. Olemme koko projektin ajan päässeet peilaamaan omia ajatuksiamme keskenämme, jonka vuoksi ajattelemme, että tässä opinnäytetyössä on otettu huomioon monta näkökulmaa. Tällaista projektia tehtäessä on tärkeää ottaa toisen ihmisen ajatukset ja tunteet huomioon, jossa olemme mielestämme onnistuneet. Yhteistyömme on lujittunut tämän ansiosta ja olemme oppineet hyödyntämään molempien ammatillisia vahvuuksia. Opinnäytetyön kirjottaminen antaa erittäin hyvää

pohjaa tulevaisuuden työskentelyä ajatellen esimerkiksi raportoinneissa, hankehakemuksien tekemisessä ja erilaisten suunnitelmien laatimisissa.

Kehittämisideat ja johtopäätökset

Tämän projektin myötä olemme huomanneet, kuinka tärkeää aistiesteettömyys onkaan. Opinnäytetyöstämme hyötyä nyt ensisijaisesti saa Lehmuskolo Oy:n lasten- ja nuortenkodit, mutta tulevaisuudessa toivoisimme, että opinnäytetyötämme hyödyntäisivät muutkin asumisyksiköiden ammattilaiset. Jokainen ihminen voi hyödyntää ja käyttää apunaan tätä opinnäytetyötä esimerkiksi sisustaessaan kotiaan, toimistoaan tai mitä muuta tahansa tilaa. Opinnäytetyöstämme voi poimia vinkkejä esimerkiksi seinien väristä, kasvien tärkeydestä sekä niiden vaikutuksista tai huonekalujen sijoittelemisesta. Opinnäytetyöstämme käy ilmi, että lastenhuoneet on maalattu samalla värillä. Syy siihen on se, että talo on lasten- ja nuortenkoti ja lapset itsessään vaihtuvat siellä sekä vaihtavat myös tarvittaessa huoneita keskenään.

Esteettömyyskartoitusslomake, jota olemme käyttäneet, on hyvä apu ja pohja. Se on luotu moneen käyttötarkoitukseen, joten se ottaa huomioon aina kaikki aistipulmat, joten sitä tulee käyttää mukaillen. Tehdyissä muutostöissä on otettu huomioon erilaiset aistit ja yliherkkyydet, mutta niissä on täytynyt miettiä tarkkaan myös käytännöllisyyttä, että miten tilat toimivat. Kaikkia aisteja ei voi ottaa huomioon joka tilan kohdalla.

Jukolan suhteen, emme voi kertoa vielä minkäänlaisia kehittämisideoita, koska muutostöitä ei ole vielä aloitettu. Toukolan kohdalla voisimme ajatella, että sisätilojen toimivuuteen kiinnitetään nyt huomiota ja jatkossa tehdään mahdollisia muutoksia ja kehitetään entisestään asumista paremmaksi. Toukolan ulkotiloihin on jo tehty pieniä muutoksia, mutta meidän kehittämisideana olisi esimerkiksi ensikesän projektiksi ottaa takapihan terassin uudistaminen. Takapihalle voisi myös suunnitella jotain pientä kasvimaata, jossa voisi omaan käyttöön kasvattaa salaattia, yrttejä ja, vaikka mansikkaa. Tämä olisi myös tietyllä tavalla uuden toimintamallin tuomista lapsille ja nuorille. Toukolan työntekijät voisivat tehdä havainnointeja tilojen toimivuudesta ja miettiä kehittämisideoita parannusta kaipaaviin tiloihin, jolloin niitä voisi tuoda esille sisustussuunnittelijalle tulevan Jukolan muutostöitä ajatellen. Näin voitaisiin Jukolan kohdalla päästä entistäkin parempiin lopputuloksiin. Ajatuksenamme on, että

tulevaisuudessa joku voisi ottaa tästä itselleen opinnäytetyön aiheen ja kerätä tuloksia näiden yksiköiden toimivuudesta muutostöiden jälkeen.

LÄHTEET

- Aaltonen, T., Hoikkala, S., Kojo, R. & Tervo, J. P. 2017. Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan malli. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Viitattu 4.9.2018. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132271/URN_ISBN_978-952-302-855-5.pdf
- Arminen, H. 2018. Talo Haltijatar: ekologisuus ja aistiesteettömyys edellä. Ympäristö ja Terveys 4, 24-27.
- Aron, E. 1999. The Highly Sensitive Person. Suomentanut Linteri, S. 2013. Erityisherkkä ihminen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Autismi- ja Aspergerliiton www-sivut. 2018. Viitattu 17.9.2018. https://www.autismiliitto.fi/toimintaa_ja_tukea/esteettomyys
- Esteettömyys S., (2014). Tilojen esteettömyyskartoitus aistit huomioiden: tarkistuslista avuksesi., In: Satakunnan ammattikorkeakoulu, Sarja D, Muut julkaisut 9/2014, Satakunnan ammattikorkeakoulu. URN:ISBN:978-951-633-147-1.
- Hannukainen, H. 2018. Aistiesteetön koti tukee palautumista. Ympäristö ja Terveys 4, 28-31.
- Hujala, A., Puonti, A. & Saarnio, T. P. 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Tammi.
- Huovila, L. 2017. Aistiystävällinen tila tukee opettajien hyvinvointia. Tiedon silta. 12.10.2018. <https://tiedonsilta.fi/aistiystavallinen-tila-tukee-opettajien-hyvinvointia/>
- Invalidiliiton www-sivut. 2018. Viitattu 17.9.2018 & 7.11.2018. <https://www.invalidiliitto.fi/tietoa/liikkumisen-tuen-palvelut/esteettomyys>
- Kananen, J. T. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Korhonen, L. & Sinkkonen, J. 2015. Pulassa lapsen kanssa. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Kurttila, T., Pätäri, T., Rousu, S., Virtanen, P. & Ylikännö, M. 2018. Tahto tehdä toisin. Helsinki: Tieto Sanoma.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 muutoksineen.
- Minilexin www-sivut. 2018a. Viitattu 5.9.2018. <https://www.minilex.fi/a/mit%C3%A4-huostaanotto-tar koittaa>
- Minilexin www-sivut. 2018b. Viitattu 5.9.2018. <https://www.minilex.fi/a/%C3%A4killinen-huostaanotto>
- Minilexin www-sivut. 2018c. Viitattu 10.9.2018. <https://www.minilex.fi/a/lastensuojelu-ja-avohuolto>

Minilexin www-sivut. 2018d. Viitattu 12.9.2018.

<https://www.minilex.fi/a/lastensuojelu-ja-j%C3%A4lkihuolto>

Mäkelä, J., Nislin, M., Sajaniemi, N. & Suhonen, E. 2015. Stressin säätely. Jyväskylä: PS-kustannus.

Porin kaupungin www-sivut. 2018. Viitattu 10.9.2018. <https://www.pori.fi/sosiaali-ja-terveys/sosiaali-ja-perhepalvelut/lastensuojelu/avohuolto>

Rakennusteollisuuden www-sivut. 2018. Viitattu 14.10.2018.

<http://www.rakennusteollisuus.fi/Ajankohtaista/Tiedotteet1/2017/asetus-rakennuksen-esteettomyydesta-astuu-voimaan-1.1.2018/>

Rantanen, T. & Toikko, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Saastamoinen, K. 2016. Lapsen suojelu. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Samkin www-sivut. 2018. Viitattu 22.11.2018. <https://www.samk.fi/tyoelama-ja-tutkimus/tutkimus/>

Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut. 2018. Viitattu 12.9.2018.

<https://stm.fi/lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut. 2018a. Viitattu 5.9.2018.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollonmuodot/muu-lapsen-tarpeen-mukainen-sijaishuolto>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut. 2018b. Viitattu 5.9.2018.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto/huostaanottotarpeen-arviointi>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut. 2018c. Viitattu 7.9.2018.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollonmuodot>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut. 2018d. Viitattu 7.9.2018.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollonmuodot/perhehoito>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut. 2018e. Viitattu 7.9.2018.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollonmuodot/ammattilliset-perhekodit>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen www-sivut. 2018f. Viitattu 7.9.2018.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollonmuodot/lastensuojelulaitokset>

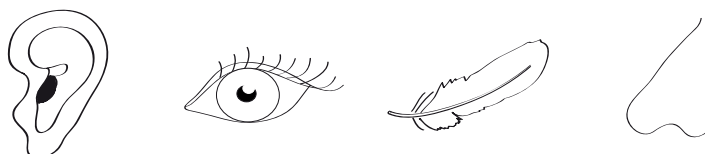
Turun kaupungin www-sivut. 2018. Viitattu 12.9.2018. <https://www.turku.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi/lastensuojelu-10>

Unesco. 1998. Ihmisoikeus kasvatuksen käsikirja. Helsinki: Meripaino.

Uusilehto, J. 2017. 10 vinkkiä stressittömään kotiin. Kotona 2. Viitattu 25.9.2018.
<http://www.kotona.fi/meidan-talossa/10-vinkkia-stressittomaan-kotiin>

Ympäristöministeriön www-sivut. 2018. Viitattu 14.10.2018. http://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet/RakentamismaarayskokoelRa/Esteettomyys

LIITE 1

TILOJEN ESTEETTÖMYYSKARTOITUS AISTIT HUOMIOIDEN

Tarkistuslista avuksesi

Jotta tiloja voitaisiin muokata aistiystävällisiksi, on tärkeää tulla tietoiseksi erilaisista aistiärsytystä tuottavista tekijöistä tilassa. Tähän tarkoitukseen Satakunnan ammattikorkeakoulu, Autismi- ja Aspergerliitto ry sekä Suomen erityisherät ry kehittävät yhdessä verkostojensa kanssa uutta työkalua.

Luotu kartoitustyökalu toimii tarkistuslistana, jonka avulla voidaan eritellä, mitkä asiat tilassa tuottavat aistiärsytystä ja mitkä tekijät puolestaan ovat aisteille erityisen miellyttäviä. Samalla päästään arvioimaan, miten tilasta voitaisiin tehdä entistä aistiystävällisempi. Työkalusta on olemassa sekä kattavampi sähköinen versio että kevyempi tulostettava tarkistuslista, joka sinulla on nyt käytössäsi.

Tilojen aistiympäristön kartoittaminen etenee neljän keskeisen aistialueen kautta (kuulo, näkö, tunto ja haju). Ole hyvä ja käy läpi kartoittamasi tila seuraavien kartoitustyötä tukevien kysymysten ohjaamana. Lisätietoja kartoitustyökalusta ja siihen liittyvästä kehitystyöstä saat Satakunnan ammattikorkeakoulusta, koulutussuunnittelija Hanna Hannukaiselta (hanna.hannukainen@samk.fi).

1. KUULOAIISTI

A. Kirjaa vapaamuotoisesti, mitä ääniä kuulet tilassa ja merkitse, mitkä niistä koet voimakkaimpina. Kirjaa myös, mikä tilassa on miellyttävää kartoittamasi aistin näkökulmasta.

B. Rastita seuraavista väittämistä ne, jotka täyttyvät kartoittamasi tilan kohdalla:

- ☐ Tilan yleinen akustiikka on heikko
esim. tila on kaiuinen, ääni hukkuu tilassa ja äänet puuroutuvat
- ☐ Tilassa kuuluu häiritsevää taustaaääntä...
☐ kodinkoneesta	esim. tiskikone, imuri, kahvinkeitin, vedenkeitin
☐ putkistosta	esim. käytettäessä wc:tä
☐ pattereista	esim. lämmitysveden kohina tai sähköpatterin suhina
☐ ilmastoinnista	esim. ilmastoinnin humina
☐ valaistuksesta	esim. valoista kuuluva sirinä
☐ atk-laitteista	esim. tietokoneesta, tulostimesta, dataprojektorista
☐ muista sähkölaitteista	esim. suljetusta tv:stä tuleva aistiärsytys
☐ jostakin muusta	esim. äänilähteitä on useita ja sekoittuessaan
☐ taustaaänet kumuloituvat	

☐ Tilassa syntyy häiritsevää ääntä...

- ☐ huonekalujen käytöstä
esim. tuolin jalkojen ääni lattiaa vasten;
ylemmästä kerroksesta kantautuva huonekalujen siirtelyn ääni
- ☐ ovien käytöstä
esim. ovien kolahdukset, saranoiden narinat; häiritsevyys
voi syntyä myös siitä, että henkilö jumittuu seuraamaan, kuka ovesta tulee/menee
- ☐ muiden kiinteiden kalusteiden/ varusteiden käytöstä
esim. verhojen vetäminen verhotangossa, sälekaihtimien tai valokatkasijan käyttö,
valkokankaan tai liitutaulun käyttö
- ☐ lattialla kävellessä
esim. lattian kopina tai lattialautojen natina
- ☐ tilan yleisestä heikosta akustiikasta
esim. tila on kaikuinen, ääni hukkuu tilassa
- ☐ mikrofonin käytöstä
esim. mikrofonista lähtevä särinä/vinkuna, käytettäessä mikrofonia puhujan ääni
puuroutuu
- ☐ ihmisten puheensorinasta tai muusta hälystä
esim. ruokailu- ja sosiaalitiloissa syntyvä puheensorina tai tila on hälyinen läpikulkutila
- ☐ ihmisten arkiaskeista/-tekemisistä
esim. astioiden kilinä, tv:n ääni, papereiden rapistelu, syömisen äänet
- ☐ taustamusikista
esim. radio päällä kaupassa, ostoskeskuksessa, kuntosalilla tai työpaikalla
- ☐ rakennuksen info- ja/tai hälytysäänistä
esim. ovikello, koulun kello, keskusradio, hälytysäänit
- ☐ rakennuksen ulkopuolelta
esim. rakennustyömaalta kantautuvat äänet, liikenteen äänet

☐ Tila on erittäin hiljainen

esim. aistit herkistyvät entisestään, jos tila on täysin hiljainen

C. Muut kommentit tilan ääniärsykkeisiin liittyen:

2. NÄKÖAISTI

A. Kirjaa vapaamuotoisesti, mitkä visuaaliset ärsykkeet/asiat tilassa vievät huomiosi. Merkitse sitten, mitkä niistä koet voimakkaimpina. Kirjaa myös, mikä tilassa on miellyttävää kartoittamasi aistin näkökulmasta.

B. Rastita seuraavista väittämistä ne, jotka täyttyvät kartoittamasi tilan kohdalla:

- ☐ Tilassa syntyy häiritsevää näköaistimusta...
- ☐ yleisestä valaistuksesta
onko tila kokonaisuudessaan liian kirkas/hämärä, onko valojen väri häiritsevä tai syntykö useista valonlähteistä sekava kokonaisuus; entä onko valaistusta mahdollisuus säätää ja onko eteistilan valaistus riittävä, kun siirrytään ulkoa sisään ("sokaistumisen" kokemus)
 - ☐ yksittäisistä häiritsevistä valoista
esim. räpsyvä valo, liian kirkas yksittäinen valo, huonosti suunnattu valo
 - ☐ heijastumista
esim. ikkunoista tulevat heijastumat
 - ☐ valojen ja varjojen vaihteluista
esim. säleverbhojen raosta tuleva valon ja varjon vaihtelu
 - ☐ isoista peileistä tai lasipinnoista
esim. lasiset seinät tai peiliovet; entä alkaako lasiseinä aivan lattianrajasta, mikä saattaa vaikeuttaa tilan hahmottamista entisestään
 - ☐ voimakkaiden värien ja/tai kontrastien käytöstä
esim. kirkkaan väriset seinät/kalusteet, vastavärien käyttö
 - ☐ hyvin yksipuolisten värien käytöstä
esim. kaikki valkoista, jolloin tilaa vaikea hahmottaa

- ☐ graafisten kuvioiden käytöstä
esim. verhoissa, tapeteissa, tauluissa, astioissa
– myös lattialaattojen graafinen kuvio voi olla häiritsevä
 - ☐ sekavien pintamateriaalien käytöstä
esim. vaikea erottaa, yhdistyykö pintamateriaalin muuttumiseen korkeuseroja
 - ☐ epätarkkuuksista, jotka voivat viedä huomion
esim. repsottavat listat, epätarkkuudet listojen jiireissä
 - ☐ liikkuvasta kuvasta/näkymästä
esim. auki oleva tv/mainostaulu; liikkuvan kuvan heijastus valkokankaalle; iso lasiseinä ja näkymä vilkkaalle kadulle – entä saako lasiseinän peitettyä esim. verhoihin tai kaihtimin
 - ☐ rakennuksen sekavasta yleisilmeestä
esim. sokkeloiset ja sekavat tilat; tavarapaljous hankaloittaa tilojen hahmotettavuutta
-
- ☐ Tilassa on syvyyden hahmottamista vaativia paikkoja
esim. portaat, altaat; entä onko rapuissa tukevat kaiteet, kontrastiraidat ja riittävä valaistus, onko nouseva/laskeva lattia esim. auditoriossa hankala
 - ☐ Tilassa on käytetty ohjaavia viivoja lattiassa/seinissä
esim. jumppasalin tai sairaalan lattiamerkinnot, jotka saattavat joko selkiyttää tai sekavoittaa tilaa ja sen käyttöä
 - ☐ Tilassa on käytetty selkiyttäviä opasteita/karttoja
esim. pohjapiirrokset, katosta riippuvat opasteet, ovikyltit – entä ovatko opasteet selkeitä, helposti havaittavia ja kontrastiltaan sopivia
 - ☐ Tila on kootaan sopiva käyttötarkoitukseensa
esim. onko tila liian pieni tai suuri käyttötarkoitukseensa?

C. Muut kommenttisi tilan näköärsykkeisiin liittyen:

3. TUNTOAISTI

A. Kirjaa vapaamuotoisesti, mitä tuntoaistin kannalta merkittäviä asioita havaitset tilassa, ja erittele, mitkä niistä koet voimakkaimpina. Kirjaa myös, mikä tilassa on miellyttävää kartoittamasi aistin näkökulmasta.

B. Rastita seuraavista väittämistä ne, jotka täyttyvät kartoittamasi tilan kohdalla:

- ☐ Tilassa syntyy häiritsevää tuntoaistimusta...
- ☐ liian kylmästä/kuumasta sisälämpötilasta
 - ☐ tilan vetoisuudesta
esim. ilmastoinnista tuleva veto; entä mihin veto erityisesti kohdistuu ja onko tilassa mahdollista käyttää diffuusoria, joka jakaa vedon
 - ☐ käytetyistä pintamateriaaleista
esim. liian karheat tai kylmätunteiset materiaalit (metalli)
 - ☐ kalusteiden tuntumasta
miltä kalusteet tuntuvat käytettäessä; esim. ovatko tuolit liian pehmeitä/kovia tuoli tai pöydän reunat teräviä
 - ☐ kalusteiden mittasuhteista
esim. kalusteet eivät ole sopivan kokoisia käyttäjilleen tai suhteessa toisiinsa
 - ☐ lattiatuntumasta
esim. liian karhea/liukas lattia; tuntuuko esimerkiksi matto ikävältä jalkapohjiin
 - ☐ lattialämmityksestä
esim. lämmin lattia voi tuntua henkilöstä ikävältä

- ☐ tilan ahtaudesta
esim. kapeat ja ahtaat käytävät, jonottamiselle
ei tarpeeksi tilaa
- ☐ ulko-oven yhteydessä voimakkaasti puhaltavista ilmastointilaitteista/
lämpöverhosta
esim. kauppojen sisäänkäynnin yhteydessä olevat voimakkaat
ilmastointilaitteet
- ☐ kuivasta huoneilmasta
esim. voimakas silmien kuivuminen tai nenän limakalvojen ärsytys
- ☐ suihkusta
esim. vesi tulee liian kovalla paineella, suihkun korkeutta tai veden lämpötilaa
vaikea säädellä
- ☐ vedettävän tai painettavan huuhtelupainikkeen käytöstä
painikkeen käyttö häiritsee nimenomaan tuntoaistin näkökulmasta
- ☐ Tilassa on värisevää tai tärisevää tuntemusta tuottavia asioita
esim. rakenteita pitkin tulevaa värinää

C. Muut kommentit tilan tuntoaistisiin liittyen:

3. HAJUAISTI

A. Kirjaa vapaamuotoisesti, mitä hajuja havaitset tilassa, ja erittele, mitkä niistä koet voimakkaimpina. Kirjaa myös, mikä tilassa on miellyttävää kartoittamasi aistin näkökulmasta.

B. Rastita seuraavista väittämistä ne, jotka täyttyvät kartoittamasi tilan kohdalla:

- ☐ Tilassa on häiritsevä haju, joka johtuu...
- ☐ jostakin yleistuoksusta
esim. yleistuoksuna tunkkaisuus; viemäriin haju – entä onko tilaa mahdollista tuulettaa helposti
 - ☐ käytetyistä materiaaleista
esim. puun tai muovin haju, rakenteista tuleva haju
 - ☐ tuoksuvista kasveista
esim. allergisoivat/tuoksuvat kasvit
 - ☐ raikastimien käytöstä
esim. vessassa käytetyn raikastimen haju
 - ☐ kynttilöiden polttamisesta
esim. tuoksukynttilät
 - ☐ hajustettujen pesuaineiden käytöstä
 - ☐ ihmisistä tilassa
esim. hajuvedet tai tuoksuvat voiteet; tupakoivat henkilöt
 - ☐ ilmastoinnin kautta tulevista hajuista
esim. ulkoa ilmastoinnin kautta tuleva tupakan haju

- ☐ Tilassa on muu tunnistamaton tuoksun lähde

C. Muut kommentit tilan hajuärsyksiin liittyen:

YHTEISVAIKUTUS

Arvioi vielä tilan aistiympäristöä kokonaisuudessaan ja kiinnitä huomiotasi kuormitustekijöiden mahdolliseen yhteisvaikutukseen (millainen on kokonaisvaikutelma; kumuloituvatko aistiärsykkeet, jolloin monesta pienestä ärsykkeestä tulee hyvinkin häiritsevä kokonaisuus):

Arvioi myös kokonaisuutena, mitkä tekijät tilassa ovat aistien näkökulmasta erityisen miellyttäviä:

YHTEISVAIKUTUS

Onko arvioitavassa kohteessa tilaa, joka on aistien näkökulmasta rauhallinen
(ns. hiljainen huone)?

Onko tilassa mahdollisuus levähtää esim. asioidessa?

Tilojen esteettömyyskartoitus aistit huomioiden. Tarkistuslista avuksesi. Satakunnan ammattikorkeakoulu,
Sarja D, Muut julkaisut 9/2014. ISSN 2323-8372 | ISBN 978-951-633-147-1 (PDF).

Sisältö on tuotettu SAMKin, Autismi- ja Aspergerliitto ry:n ja Suomen Erityisherhät ry:n yhteistyönä.
Tarkistuslistan sen muotoon on koonnut SAMKin Esteettömyys ja saavutettavuus -tutkimusryhmä.